Γλώσσα Γ΄ Δημοτικού

Τα απίθανα μολύβια

ΤΡΙΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
Ευάγγελος Ιντζίδης, *Εκπαιδευτικός*
Αθανάσιος Παπαδόπουλος, *Εκπαιδευτικός*
Αριστοτέλης Σιούτης, *Εκπαιδευτικός*
Αικατερίνη Τικτοπούλου, *Εκπαιδευτικός*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ
Αθανάσιος Τριλιανός, *Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών*
Μαρία Καπετανίδου, *Σχολική Σύμβουλος*
Μιχαήλ Αργύρης, *Εκπαιδευτικός*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
Χρήστος Δήμος, *Σκιτσογράφος-Εικονογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Βουβονίκος Βασίλειος, *Φιλόλογος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ
Πέτρος Μπερερής, *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*
Χρήστος Παπαρίζος, *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ
Σταθοπούλου Αλεξάνδρα, *Εκπαιδευτικός*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.

Γ΄ Κ.Π.Σ. / **ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** / **Ενέργεια 2.2.1** / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Ευάγγελος Ιντζίδης Αθανάσιος Παπαδόπουλος Αριστοτέλης Σιούτης Αικατερίνη Τικτοπούλου

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Γλώσσα Γ΄ Δημοτικού

Τα απίθανα μολύβια

ΤΡΙΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Περιεχόμενα

Ήτανε μια φορά...

1. Τα ταξίδια του παππού μου 8
2. Τα ταξίδια του παππού μου (συνέχεια) 11
3. Μια αληθινή ιστορία 15
4. Στο νησί του Αιόλου 19
5. Γεια σου χαρά σου Βενετιά 23

Λεξιλόγιο 26

Του κόσμου το ψωμί

1. Το πιο γλυκό ψωμί 28
2. Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια) 32
3. Ψωμί 37
4. Καλή όρεξη! 40
5. Ο Καραγκιόζης φούρναρης 44

Λεξιλόγιο 48

Όλοι μια αγκαλιά

1. Του κόσμου τα παιδιά 50
2. Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας 53
3. Η πτήση των γερανών 56
4. Ένα παιδί γράφει στο Θεό 60

Λεξιλόγιο 62

Γιορτή και ξενοιασιά

1. Πάσχα, Κυρίου Πάσχα! 64
2. Ο Μάης με τα στεφάνια 66
3. Το καλοκαίρι 68

Η γραμματική μου 70

Ήτανε μια φορά...

1 Τα ταξίδια του παππού μου

2 Τα ταξίδια του παππού μου (συνέχεια)

3 Μια αληθινή ιστορία

4 Στο νησί του Αιόλου

5 Γεια σου χαρά σου Βενετιά

Γνωρίζουμε το φανταστικό κόσμο των παραμυθιών, ακολουθούμε τα βήματα του Οδυσσέα, αρμενίζουμε στη Μεσόγειο θάλασσα. Από τη γη ως τη σελήνη τα ταξίδια είναι μια θαυμάσια περιπέτεια.

Τα ταξίδια του παππού μου

Και τι δε μου έλεγε εμένα ο παππούλης μου όταν ήμουνα μικρός. Ώρες ολόκληρες έλεγε, έλεγε, κι εγώ δε χόρταινα να τον ακούω. Για χώρες μακρινές, για μέρη άγνωστα κι αλαργινά*, που δεν τα βάνει ο νους του ανθρώπου. Για της θάλασσας τον αφαλό, που καταπίνει τα καράβια, και για τη χώρα των Σκυλοκέφαλων, κι ακόμα για τη Γοργόνα, την αδελφή του Μεγαλέξαντρου, και γι' άλλα τέτοια φοβερά και τρομερά που κρύβει τούτη η πλάση.

– Αλήθεια, παππού; τον ρωτούσα.

– Αλήθεια, ψυχή μου, απαντούσε εκείνος.

Βασιλοπούλες όμορφες περίμεναν μέσα σε πλουμιστά παλάτια το ραφτόπουλό τους, κι εγώ δεν έβλεπα την ώρα να μεγαλώσω λίγο και να φύγω απ' το χωριό, να βγω στον κόσμο, να πάω στην Πόλη* και στην Αγια-Σοφιά. Δεν άργησε να 'ρθει αυτή η ώρα. Η μάνα μού ετοίμασε το μπογαλάκι* μου και μ' έστειλε στην Πόλη, σ' ένα ράφτη σπουδαίο και τρανό.

– Να πας να μάθεις την τέχνη, να γίνεις ραφτόπουλο, να βγάζεις το ψωμί σου. Έτσι μου είπε.

Πήγα, λοιπόν, κι εγώ στην Πόλη κι είδα την Αγια-Σοφιά, κι είδα το Βόσπορο, και θαμπώθηκα απ' την ομορφιά. Όμως, η δουλειά στο ραφτάδικο ήτανε σκληρή και το αφεντικό δε χωράτευε*. Είχε και μια πήχη*, κι άμα τεμπέλιαζε κανένα από τα ραφτόπουλα, μ' αυτή μας βάραγε για να στρωθούμε στη δουλειά. Κι όσο για βασιλοπούλες, που έλεγε ο παππούς, αυτές δεν τις είδα πουθενά!

– Αχ, παππούλη, έλεγα μέσα μου, αναστενάζοντας, με τη μέση μου πιασμένη απ' το ράψιμο. Πότε θα 'ρθει κι εμένα η βασιλοπούλα μου, να φύγουμε απ' το ραφτάδικο, να πάμε να χτίσουμε το παλάτι μας και στο τέλος να ζούνε αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα!

(συνεχίζεται) Γεώργιος Βιζυηνός

* **αλαργινά:** απομακρυσμένα
* **Πόλη:** Κωνσταντινούπολη
* **μπογαλάκι:** δέμα με ρούχα και πράγματα, τυλιγμένα με ένα κομμάτι ύφασμα
* **χωράτευε:** αστειευόταν
* **πήχη:** λεπτή ξύλινη σανίδα που χρησιμοποιείται σαν μέτρο

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Αρίθμησε τις παραγράφους του κειμένου.

2 Αντιστοίχισε το κύριο νόημα με τον τίτλο κάθε παραγράφου.

	Κύριο νόημα	Τίτλος
1η παράγραφος	Όταν ήμουνα μικρός, ο παππούς μού έλεγε ιστορίες για άγνωστα μέρη.	Η αναχώρηση
2η παράγραφος	Μόλις μεγάλωσα η μητέρα μου με έστειλε στην Πόλη για να γίνω ραφτόπουλο.	Η σκληρή δουλειά
3η παράγραφος	Η δουλειά στο ραφτάδικο ήταν σκληρή και το αφεντικό αυστηρό.	Οι ιστορίες του παππού

3 Τι περιμένει ότι θα συναντήσει ο εγγονός στην Πόλη και τι συμβαίνει τελικά;

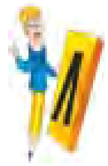

Παίζω με τις λέξεις

4 Συμπλήρωσε τις φράσεις του κειμένου.

Ώρες ολόκληρες έλεγε, έλεγε, κι εγώ δε χόρταινα ....

Ο αφαλός της .... που καταπίνει ....

Να πας να μάθεις την τέχνη, να γίνεις ραφτόπουλο, να βγάζεις ....

Αχ, παππούλη, έλεγα μέσα μου, αναστενάζοντας, με τη μέση μου .... απ' το ράψιμο.

5 Κύκλωσε τις μεταφορικές εκφράσεις που υπάρχουν στην προηγούμενη άσκηση και εξήγησέ τες στην τάξη.

6 Ψάξε στο κείμενο για λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με τη λέξη «ράβω». Πρόσθεσε και άλλες λέξεις που μπορείς να θυμηθείς ή να βρεις στο λεξικό σου.

Γράφω σωστά

7 Γράψε τα λόγια που είπε η μάνα στο γιο της λίγο πριν αυτός φύγει για την Πόλη.

....
....
....

Η αφήγηση του παππού συνεχίζεται

8 Συμπλήρωσε τα κενά στα ρήματα με (**αβ**) ή (**αυ**) και βάλε τόνο όπου χρειάζεται.

«Μια και δυο, ρ__ω το θησαυρό του δράκου μέσα σε ένα σακί, σκ__ω βαθιά και τον θ__ω κάτω από το δέντρο της αυλής. Αν__ω το τζάκι, αναπ__ομαι και σε λίγο π__ω να θυμάμαι τις δύσκολες στιγμές που πέρασα...»

Τα ταξίδια του παππού μου (συνέχεια)

Μια μέρα ήρθε ο Θύμιος, ο υπηρέτης του παππού, και με γύρευε. Ο παππούς ήτανε, λέει, άρρωστος βαριά και ζητούσε να με δει. [...]

– Ήρθες, ψυχή μου; φώναξε ο παππούς μόλις με είδε.

Ο παππούλης μου ήταν καλά! Η χαρά μου δε λεγόταν! Αγκαλιαστήκαμε και φιληθήκαμε ώρα πολλή, κι εγώ άρχισα να του λέω για την Πόλη και για τα καλά της, για τα καράβια που έπλεαν στο Βόσπορο, για την Προποντίδα και την Αγια-Σοφιά.

Εκείνος όμως με έκοψε και μου είπε:

– Άσ' τα αυτά! Πέρασες απ' τη χώρα που ψήνει ο ήλιος το ψωμί; Και είδες τους Σκυλοκέφαλους;

– Όχι, παππού, δεν τους είδα. [...]

– Πέρασες, τότε, απ' της θάλασσας τον αφαλό, εκεί που το νερό γυρίζει γύρω-γύρω και καταπίνει τα καράβια;

– Όχι παππού, δεν πέρασα.

– Ωχ, ψυχή μου! Δεν είδες τίποτε λοιπόν! [...]

– Να δεις, παππού, τι μεγάλη που είναι η Πόλη! Και τι πολλοί άνθρωποι που είναι εκεί και…

– Άσ' τα αυτά! με διέκοψε ο παππούς. Είδες τον τόπο που είναι οι άνθρωποι οι μαρμαρωμένοι;

– Όχι, παππού! Δεν τον είδα!

– Αχ, ψυχή μου! Τίποτα δεν είδες στη ζωή σου, τίποτα!

Εγώ τον άκουγα και στεναχωριόμουν που δεν ήθελε να με ακούσει κι όλο έλεγε και μου ξανάλεγε: «Άσ' τα αυτά, άσ' τα αυτά!». Όμως καμάρωνα κιόλας, που είχα έναν παππού τόσο ταξιδεμένο.

– Πολλά ταξίδια θα έκανες στη ζωή σου, παππού! του είπα.

– Ποιος, εγώ; είπε ξαφνιασμένος ο παππούς, που δεν περίμενε την ερώτηση. Εγώ όχι, ψυχή μου, συνέχισε μετά, η γιαγιά σου, η Χρουσή, αυτή έκανε τα ταξίδια! [...]

– Και στη χώρα που ψήνει ο ήλιος το ψωμί, πότε πήγες, παππού; τον ρώτησα εγώ, απογοητευμένος.

– Ω! είπε τότε εκείνος. Αυτού, ψυχή μου, δεν επήγα, με τ' αφηγήθηκε η γιαγιά μου, όταν ήμουνα μικρός.

– Και στη Γοργόνα, την αδελφή του Μεγαλέξαντρου, και στη χώρα των Σκυλοκέφαλων, ούτε κι εκεί επήγες;

– Όχι, ψυχή μου! Δεν τους είδα τους Σκυλοκέφαλους. Η γιαγιά μου με τ' αφηγήθηκε, η γιαγιά μου.

– Κι οι βασιλοπούλες, παππού; Αυτές που ερωτεύονται τα ραφτόπουλα κι από τον έρωτά τους αρρωσταίνουν, και τρέχει ο μπαμπάς τους ο βασιλιάς και τα παρακαλεί;

– Αχ, ψυχή μου! κι αυτό η γιαγιά μου με τ' αφηγήθηκε. Μα θαρρώ πως μήτε κείνη το είδε με τα μάτια της!

Γεώργιος Βιζυηνός, *Το μόνο ταξίδι της ζωής του*,
διασκευή: Κώστας Πούλος, εκδ. Παπαδόπουλος

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Γράψε έναν ταιριαστό τίτλο για τη συνέχεια της ιστορίας που μόλις διάβασες.

....

2 Το ραφτόπουλο έχει ακούσει πολλές ιστορίες από τον παππού του. Βάλε τίτλους σε αυτές τις ιστορίες:

Η χώρα που ψήνει ο ήλιος το ψωμί

....

....

....

....

....

Παρατηρώ και μαθαίνω

ώρα **πολλή**, **πολλοί** άνθρωποι, **πολλά** ταξίδια

Συμπληρωσε τον πίνακα κλίσης του επιθέτου: **ο πολύς, η πολλή, το πολύ**

Ενικός αριθμός

Ον.	ο πολύς θόρυβος	η πολλή βροχή	το πολύ χρώμα
Γεν.	–	της πολλής	–
Αιτιατ.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ ....
Κλητ.	–	–	–

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά ....
Γεν.	των πολλών	των πολλών	των πολλών ....
Αιτιατ.	τους πολλούς θορύβους	τις πολλές	τα πολλά ....
Κλητ.	(πολλοί ....)	(πολλές ....)	(πολλά ....)

Με ένα ή δύο **λ**, με **η** ή **υ**;

Πρόσεξε την ορθογραφία του επιθέτου στον πίνακα κλίσης και συμπλήρωσε το συμπέρασμα:

Το επίθετο **ο πολύς**, **η πολλή**, **το πολύ** γράφεται με ένα **λ** και **υ** στο .... και .... γένος του...................... αριθμού.

Παίζω με τις λέξεις

3 Συμβουλέψου το λεξικό σου και γράψε λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με τη λέξη «ταξίδι». Πρόσθεσε και άλλες λέξεις που μπορείς να θυμηθείς.

Ταξίδι

....

....

....

....

....

Πώς ήταν το ταξίδι σου;

4 Ένα ταξίδι μπορεί να είναι… ευχάριστο, σύντομο, βαρετό, περιπετειώδες. Πώς αλλιώς μπορείς να χαρακτηρίσεις ένα ταξίδι; Γράψε και δικά σου επίθετα:

....

5 Ποια επίθετα θα ταίριαζαν στα παρακάτω ταξίδια;

Ονειρεύτηκα πως ταξίδεψα στον Άρη με ένα διαστημόπλοιο.
Ήταν ένα ταξίδι ....

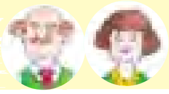

Ταξιδεύαμε είκοσι ώρες με το αεροπλάνο για την Αυστραλία.
Ήταν ένα ταξίδι ....

Επιστρέφαμε από την Κρήτη με ένα πολυτελέστατο πλοίο.
Το ταξίδι μας ήταν ....

Γράφω σωστά

6 Συμπληρώσε τις λέξεις που λείπουν από το απόσπασμα της ιστορίας.

Όμως καμάρωνα κιόλας, που .... έναν παππού τόσο ....
– .... ταξίδια θα έκανες στη ζωή σου, ...! του ....

7 Συμπλήρωσε τις καταλήξεις του επιθέτου **πολύς** και βάλε τόνο.

πο____ άνθρωποι , πο____ ήλιος, πο____ ώρες, πο____ κόπος, πο____ βροχή

Αύριο Ανθολόγιο

Μια αληθινή ιστορία

Επειδή είχα βαρεθεί όλο τα ίδια και τα ίδια, ναύλωσα μια μέρα ένα καλό καράβι και βγήκα στο πέλαγο να γνωρίσω τον κόσμο. Για πλήρωμα πήρα νέους διαλεχτούς, στην ηλικία μου, και καπετάνιο βρήκα τον καλύτερο, αφού, δίχως να κάνω τσιγκουνιές, του έταξα το μισθό που μου ζήτησε.

Ξάφνου, κατά το μεσημεράκι, σηκώθηκε τυφώνας δυνατός, που μας πήρε και μας σήκωσε με όλο το καράβι ψηλά, στον αέρα. Με φουσκωμένα τα πανιά αεροδρομούσαμε εφτά μερόνυχτα, ταξίδι δύσκολο για πλοίο, αλλά ευτυχώς ο καπετάνιος άξιζε το μισθό του και με το παραπάνω. Έτσι, την όγδοη μέρα αράξαμε στο φεγγάρι, που ήταν ένα λαμπερό νησί στον αέρα. Μόλις νύχτωσε, είδαμε αμέτρητα άλλα νησάκια σκορπισμένα εδώ κι εκεί. Ένα από αυτά είχε πάνω του δάση και πολιτείες και θάλασσες απέραντες. Κάποιος είπε ότι ήταν η γη που κατοικούσαμε, πράγμα που μας έκανε μεγάλη εντύπωση. Αντί όμως να φοβηθούμε, αποφασίσαμε να προχωρήσουμε πιο πέρα.

Δεν προφτάσαμε ωστόσο να πάμε μακριά, γιατί μας σταμάτησαν οι Ιππόγυποι και μας οδήγησαν στο βασιλιά τους τον Ενδυμίωνα. Οι Ιππόγυποι ήταν τεράστιοι γύπες που τους οδηγούσαν άντρες. Δουλειά τους ήταν να προστατεύουν το φεγγάρι από ανεπιθύμητους επισκέπτες.

– Μήπως είστε Έλληνες; μας ρώτησε ο Ενδυμίωνας μόλις μας είδε.
– Ναι.
– Και πώς καταφέρατε να περάσετε όλο τον αέρα και να φτάσετε ίσαμε δω;
Εμείς του τα είπαμε όλα χαρτί και καλαμάρι και τότε εκείνος μας διηγήθηκε τα δικά του.
– Κατοικούσα κι εγώ σαν άνθρωπος στη γη, ώσπου μια μέρα με πήρε ένας αέρας και με σήκωσε και μ' έφερε εδώ πέρα. Μην έχοντας σε τούτο το μέρος τι άλλο να κάνω, αποφάσισα να γίνω βασιλιάς.

Ώρες πολλές καθίσαμε παρέα με τον Ενδυμίωνα και τα λέγαμε, για τη ζωή στο φεγγάρι και για όλα τα παράξενα κι αλλόκοτα πλάσματα που ζούσαν σε κείνο το μέρος. Εκείνος, χαρούμενος που βρήκε ελληνική παρέα στο φεγγάρι, μας μιλούσε με ευχαρίστηση για πράγματα που, αν δεν τα δει κανείς με τα ίδια του τα μάτια, δύσκολα τα πιστεύει.

Λουκιανός, *Ταξίδι στο φεγγάρι*, απόδοση: Κώστας Πούλος, εκδ. Παπαδόπουλος

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Γιατί νομίζεις ότι ο συγγραφέας έδωσε αυτό τον τίτλο;

2 Αρίθμησε τις παραγράφους του κειμένου. Συμπλήρωσε τα κύρια νοήματα και τους τίτλους των παραγράφων, όπου λείπουν.

	Κύριο νόημα	Τίτλος
1η παράγραφος	Κάποιος ναύλωσε ένα καράβι με διαλεχτό πλήρωμα και ξεκίνησε για να γνωρίσει τον κόσμο.	....
2η παράγραφος	....	Το ταξίδι προς το φεγγάρι
3η παράγραφος	Στο φεγγάρι συνάντησαν έναν παράξενο στρατό, τους Ιππόγυπους, και το βασιλιά τους τον Ενδυμίωνα.	....
4η παράγραφος	....	....

3 Υπογράμμισε στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου όσες λέξεις ή φράσεις δίνουν πληροφορίες σχετικές με το χρόνο (πότε έγινε το κάθε γεγονός).

- Ξαναδιάβασε τη δεύτερη παράγραφο παραλείποντας τις φράσεις που υπογράμμισες. Τι παρατηρείς;

4 Σε μια φανταστική ιστορία συμβαίνουν πράγματα που δύσκολα τα πιστεύει κανείς. Γράψε δύο γεγονότα που δείχνουν ότι η ιστορία που διάβασες είναι φανταστική.

....

....

....

Τα μυστικά του φεγγαριού

5 Η Σελήνη, που πότε μεγαλώνει και πότε μικραίνει, πότε φωτίζει και πότε σβήνει, ήταν ένα μεγάλο μυστήριο για τους αρχαίους λαούς. Στην ιστορία που διάβασες πώς ταξιδεύουν οι ήρωες στη Σελήνη και πώς περιγράφουν τον πλανήτη και τη ζωή πάνω σ' αυτόν;

....

....

....

....

....

Φωτ/φίες: NASA
από το βιβλίο του Μάικ Γκόλντσμιθ
Διαστημικά ταξίδια, εκδ. Σαββάλα

6 Αν σήμερα επισκεπτόσουν τη Σελήνη, πώς θα ταξίδευες ως εκεί, τι θα έβλεπες πάνω σ' αυτή και πώς θα την περιέγραφες;

....

....

....

....

....

....

Παρατηρώ και μαθαίνω

7 Θυμήσου την καταγωγή των ναυτικών και του Ενδυμίωνα και συμπλήρωσε τις προτάσεις:

Το πλήρωμα του καραβιού ήταν από την .... Ο Ενδυμίωνας χάρηκε που συνάντησε τους .... ναυτικούς και ξανάκουσε μετά από χρόνια την .... γλώσσα.

Τα **κύρια ονόματα** που φανερώνουν τόπο ή καταγωγή και ονομάζονται **εθνικά** αρχίζουν με .... γράμμα. Τα επίθετα που βγαίνουν από εθνικά ονόματα όμως αρχίζουν με .... γράμμα.

Παίζω με τις λέξεις

8 Γράψε σύνθετες λέξεις που αρχίζουν από **αερο-** και τις ακούμε σε ένα **αερο**δρόμιο:

Φωτ/φία: από φυλλάδιο του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών

....

....

9 Βρες στο κείμενο τα συνώνυμα των παρακάτω λέξεων και αντίγραψέ τα:

σελήνη – .... πλοίο – ....

άνεμος – .... συντροφιά – ....

Γράφω σωστά

10 Αντίγραψε τις ερωτήσεις που έκανε ο Ενδυμίωνας στους ναυτικούς:

– ....

– ....

11 Κύκλωσε **τα λάθη** στις παρακάτω λέξεις και ξαναγράψε τες σωστά.

Ελληνική, ελληνίδα, γαλλίδα, Γαλλικός, Γιαννιώτικος

....

Αύριο Ανθολόγιο

Στο νησί του Αιόλου

Την επόμενη μέρα κινήσαμε και πάλι για το πολύπαθο ταξίδι μας. Αυτή τη φορά στο δρόμο μας συναντήσαμε το νησί του Αιόλου. Σ’ αυτόν είχαν αναθέσει οι θεοί να φυλά τους ανέμους. Ο Αίολος μας φιλοξένησε κοντά του έναν ολόκληρο μήνα, μ’ όλες τις τιμές. Όλο αυτό τον καιρό το παλάτι του αντηχούσε από τραγούδια, γέλια και χορούς. Και εγώ για ατέλειωτες ώρες τις νύχτες τού ιστορούσα τις περιπέτειες που είχαμε περάσει στον πόλεμο της Τροίας και μετά.

Όταν έφτασε πια ο καιρός για να φύγουμε, αφού μας ετοίμασε με στοργή όλες τις λεπτομέρειες του ταξιδιού, στο τέλος μού έδωσε ένα ασκί δεμένο πολύ σφιχτά και μου είπε: «Πρόσεξε καλά, Οδυσσέα! Κανείς, μα κανείς, δεν πρέπει να λύσει αυτό το ασκί, γιατί εδώ μέσα έχω φυλακίσει την οργή όλων των δυνατών ανέμων. Το ασκί, λοιπόν, θα το φυλάς σαν τα μάτια σου. Σαν τα μάτια σου και ακόμα καλύτερα...», και μ’ αυτές τις κουβέντες μάς αποχαιρέτησε...

Αυτή τη φορά παρέα με το Ζέφυρο κάναμε ένα ευτυχισμένο ταξίδι. Εννιά μέρες αρμενίζαμε σε μια καταγάλανη θάλασσα, που τα κύματά της παιχνίδιζαν και χρύσιζαν κάτω από ένα γελαστό ήλιο. Τη δέκατη με χτυποκάρδι ανακάλυψα πως άρχισαν να φαίνονται σκοτεινοί όγκοι απ’ τα βουνά της Ιθάκης και ανέβαιναν ψηλά καπνοί από τα τζάκια των σπιτιών της πατρίδας μου. Σ’ αυτή τη χαρά που δεν περιγράφεται με λόγια χαλάρωσα τόσο απ’ την κούραση και την αγωνία του ταξιδιού, ώστε ούτε κατάλαβα πότε αποκοιμήθηκα. Αμέσως οι σύντροφοί μου, που όλες αυτές τις μέρες τους κατάτρωγε η περιέργεια για το τι περιείχε το ασκί, νομίζοντας πως είχε χρυσάφι που θα το ’παιρνα μόνο εγώ, το έλυσαν γρήγορα γρήγορα και έσκυψαν πάνω του.

Τότε ουρλιάζοντας ανατριχιαστικά ξεχύθηκαν αμέσως όλα τα στοιχεία της φύσης και τους χτύπησαν καταπρόσωπο. Εγώ ξύπνησα αλαφιασμένος* από τους κεραυνούς, που έπεφταν στο μεταξύ κοπαδιαστά με τρομαχτικό κρότο, και το σάλο που ξεσήκωναν τα κύματα καθώς χτύπαγαν με λύσσα το πλοίο μας. Για δευτερόλεπτα νόμιζα πως έχανα τα λογικά μου στο μέγεθος της αποκοτιάς* τους. Όμως, θέλοντας και μη, βάλθηκα στο τέλος να παλεύω μ' όλη αυτή την αντάρα*, που είχε ξεσπάσει εξαιτίας τους.

Κάποτε βρεγμένοι ως το κόκαλο και τσακισμένοι από κούραση βγήκαμε και πάλι στο νησί του Αιόλου. Αλλά αυτή τη φορά μας έδιωξε οργισμένος. Μπήκαμε στα καράβια με τσακισμένο ηθικό και αρμενίσαμε χαμένοι απ' τον προσανατολισμό μας δέκα μέρες και δέκα νύχτες.

Ομήρου *Οδύσσεια*, διασκευή Στέλλας Βογιατζόγλου, εκδ. Χαρταετός, Α.Σ.Ε.

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Θυμήσου την ιστορία που διάβασες και σημείωσε (**Σ**) μπροστά από τις σωστές προτάσεις και (**Λ**) μπροστά από τις λανθασμένες.

[ ] Ο Αίολος φιλοξένησε τον Οδυσσέα για ένα μήνα.
[ ] Ο Αίολος έκλεισε σε ένα ασκί τον άνεμο Ζέφυρο.
[ ] Ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του έφτασαν κοντά στην Ιθάκη.
[ ] Η κακοκαιρία βούλιαξε το πλοίο του Οδυσσέα.
[ ] Ο Αίολος οργίστηκε με τον Οδυσσέα.

2 Πώς νομίζεις ότι ένιωσε ο Οδυσσέας όταν πλησίαζε στην πατρίδα του;

3 Πώς αντέδρασε ο Αίολος όταν επέστρεψε στο νησί του ο Οδυσσέας; Γιατί;

4 Περίγραψε την κατάσταση του καιρού και της θάλασσας πριν ανοιχτεί το ασκί του Αιόλου και αφότου ανοίχτηκε.

Πριν	Μετά
....	....
....	....
....	....
....	....

* **αλαφιασμένος:** τρομαγμένος
* **αποκοτιά:** απερισκεψία
* **αντάρα:** θύελλα

Η ιστορία με λίγα λόγια

5 Πρόσεξε τις υπογραμμισμένες φράσεις και γράψε σε μια πρόταση τι λέει κάθε παράγραφος του κειμένου.

Την επόμενη μέρα κινήσαμε και πάλι για το πολύπαθο ταξίδι μας. Αυτή τη φορά στο δρόμο μας συναντήσαμε το νησί του Αιόλου. Σ' αυτόν είχαν αναθέσει οι θεοί να φυλά τους ανέμους. Ο Αίολος μας φιλοξένησε κοντά του έναν ολόκληρο μήνα, μ' όλες τις τιμές. Όλο αυτό τον καιρό το παλάτι του αντηχούσε από τραγούδια, γέλια και χορούς. Και εγώ για ατέλειωτες ώρες τις νύχτες τού ιστορούσα τις περιπέτειες που είχαμε περάσει στον πόλεμο της Τροίας και μετά.

....

Όταν έφτασε πια ο καιρός για να φύγουμε, αφού μας ετοίμασε με στοργή όλες τις λεπτομέρειες του ταξιδιού, στο τέλος μού έδωσε ένα ασκί δεμένο πολύ σφιχτά και μου είπε: «Πρόσεξε καλά, Οδυσσέα! Κανείς, μα κανείς, δεν πρέπει να λύσει αυτό το ασκί, γιατί εδώ μέσα έχω φυλακίσει την οργή όλων των δυνατών ανέμων. Το ασκί, λοιπόν, θα το φυλάς σαν τα μάτια σου. Σαν τα μάτια σου και ακόμα καλύτερα...», και μ' αυτές τις κουβέντες μάς αποχαιρέτησε...

....

Στο καράβι του Οδυσσέα

6 Είστε στο καράβι του Οδυσσέα. Ένας από σας είναι ο Οδυσσέας και οι υπόλοιποι είστε τα μέλη του πληρώματος. Ενώ ο Οδυσσέας κοιμάται βαθιά, εσείς συζητάτε αν πρέπει να ανοίξετε το ασκί του Αιόλου ή όχι. Στη συνέχεια ένας από τους συντρόφους αποφασίζει να ανοίξει το ασκί, οι άνεμοι απελευθερώνονται και ο Οδυσσέας ξυπνάει. Παίξτε τη σκηνή αυτή σύμφωνα με τις οδηγίες που θα σας δώσει ο δάσκαλος ή η δασκάλα σας.

Μια ιστορία ζωγραφισμένη σε αγγείο!

7 Παρατήρησε τη ζωγραφιά στο αρχαίο αγγείο και αφηγήσου στην τάξη την περιπέτεια του Οδυσσέα που εικονίζει.

Αγγείο 5ου αι. π.Χ., από το βιβλίο της Έλσης Σπαθάρη *Αρμενίζοντας στο χρόνο*, εκδ. ΚΑΠΟΝ

Παίζω με τις λέξεις

8 Βρες στο κείμενο τις εκφράσεις: «θα το φυλάς σαν τα μάτια σου», «βρεγμένοι ως το κόκαλο» και εξήγησέ τες με δικά σου λόγια.

9 Βρες στο λεξικό σου τα συνώνυμα των λέξεων:

κρότος – ....   στοιχειό – ....

Το πολύπαθο ταξίδι του Οδυσσέα

10 Συμπλήρωσε τα κενά με το σωστό τύπο των παρακάτω επιθέτων. Χρησιμοποίησε κάθε επίθετο μόνο μια φορά. *(πολυάριθμος, πολύτιμος, πολυβασανισμένος, πολύχρονος, πολυαγαπημένος, πολυτάραχος)*

Η ζωή του Οδυσσέα ήταν πολυτάραχη και οι περιπέτειές του .... Οι .... περιπλανήσεις του τον ταξίδεψαν σε όλη τη Μεσόγειο. Από τους .... συντρόφους του δε γλίτωσε κανείς. Μόνος και .... επέστρεψε στο .... του νησί.

Γράφω σωστά

11 Συμπλήρωσε τα λόγια του Αιόλου:

Ο Αίολος είπε στον Οδυσσέα ότι κανείς δεν έπρεπε .... ,
γιατί εκεί μέσα είχε ....
Το ασκί έπρεπε να το .... και ακόμα καλύτερα.

12 Ένα λεξικό μπορεί να μας βοηθήσει για να ελέγξουμε ορθογραφικά λάθη. **Διόρθωσε** τις παρακάτω λέξεις με τη βοήθεια του λεξικού σου.

συνάντιση ....   λύσα ....
αποκιμιέμαι ....   κόκκαλο ....
αποχερετώ ....   περιπαίτεια ....

Γεια σου χαρά σου Βενετιά

Γεια σου χαρά σου Βενετιά
πήρα τους δρόμους του νοτιά
κι απ' το κατάρτι το ψηλό
τον άνεμο παρακαλώ.

Φύσα αεράκι φύσα με
μη χαμηλώνεις ίσαμε
να δω γαλάζια εκκλησιά
Τσιρίγο και Μονεμβασιά.

Γεια σου χαρά σου Βενετιά
βγήκα σε θάλασσα πλατιά
και τραγουδώ στην κουπαστή
σ' όλον τον κόσμο ν' ακουστεί.

Φύσα αεράκι φύσα με
μη χαμηλώνεις ίσαμε
να δω στην Κρήτη μια κορφή
πόχω* μανούλα κι αδελφή.

Θεόφιλος, Μυτιλήνη (λεπτομέρεια), Μουσείο Θεόφιλου – Δήμος Μυτιλήνης

Νίκος Γκάτσος, *Όλα τα τραγούδια,* εκδ. Πατάκη

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Από ποια μέρη περνά ο ναυτικός;

....

- Συζητήστε στην τάξη για τους τόπους που ίσως δεν έχετε ξανακούσει και βρείτε τις επίσημες ονομασίες τους.

* **πόχω:** που έχω

- Σημείωσε στο χάρτη τα μέρη από τα οποία περνάει ο ναυτικός και χάραξε με μια γραμμή το ταξίδι του προς την πατρίδα.

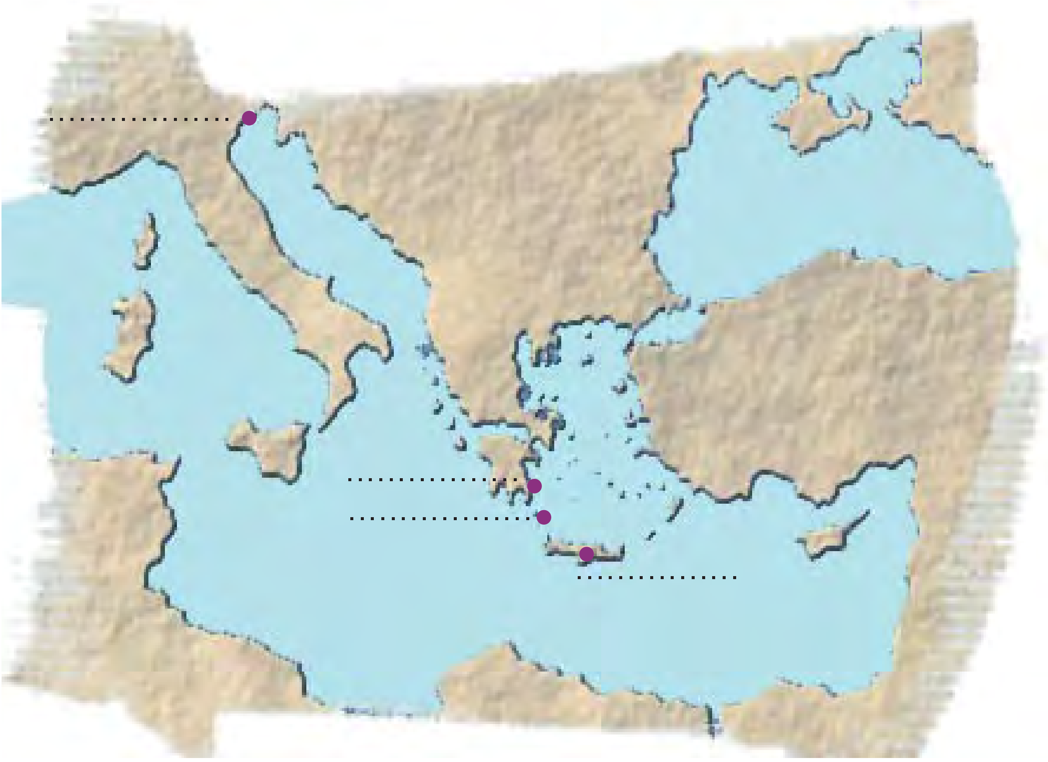

2 Γιατί ο ναυτικός επιθυμεί να δει «στην Κρήτη μια κορφή»;

....

- Στην ιστορία του Οδυσσέα που διάβασες στο προηγούμενο μάθημα υπάρχει μια πρόταση με μια παρόμοια εικόνα. Αντίγραψε αυτή την πρόταση.

Τη δεκάτη ....

....

3 Αναζητήστε στο σχολείο ή στο σπίτι την ηχογράφηση του τραγουδιού που συνέθεσε ο Σταύρος Ξαρχάκος (από τη συλλογή: «Η κόκκινη κλωστή»). Στην ώρα της Μουσικής ακούστε κι άλλα τραγούδια με στίχους που έγραψε ο ποιητής Νίκος Γκάτσος.

Παίζω με τις λέξεις

Από πού κρατάς;

4 Συμπλήρωσε με τις λέξεις που ταιριάζουν.

Ο ναυτικός είναι .... γιατί πατρίδα του είναι το νησί της .... Αν είχε γεννηθεί στην .... θα ήταν Κερκυραίος. Αν καταγόταν από τη Θεσσαλονίκη θα ήταν .... Αν πάλι κρατούσε από την Πάρο θα ήταν .... κι αν ήταν από την Κύπρο θα ήταν ....

Ένα καράβι λέξεις:

5 Ένωσε τις λέξεις με το σημείο του καραβιού που αντιστοιχούν. Συμβουλέψου το λεξικό σου και συζήτησε στην τάξη για τις λέξεις που δε γνωρίζεις.

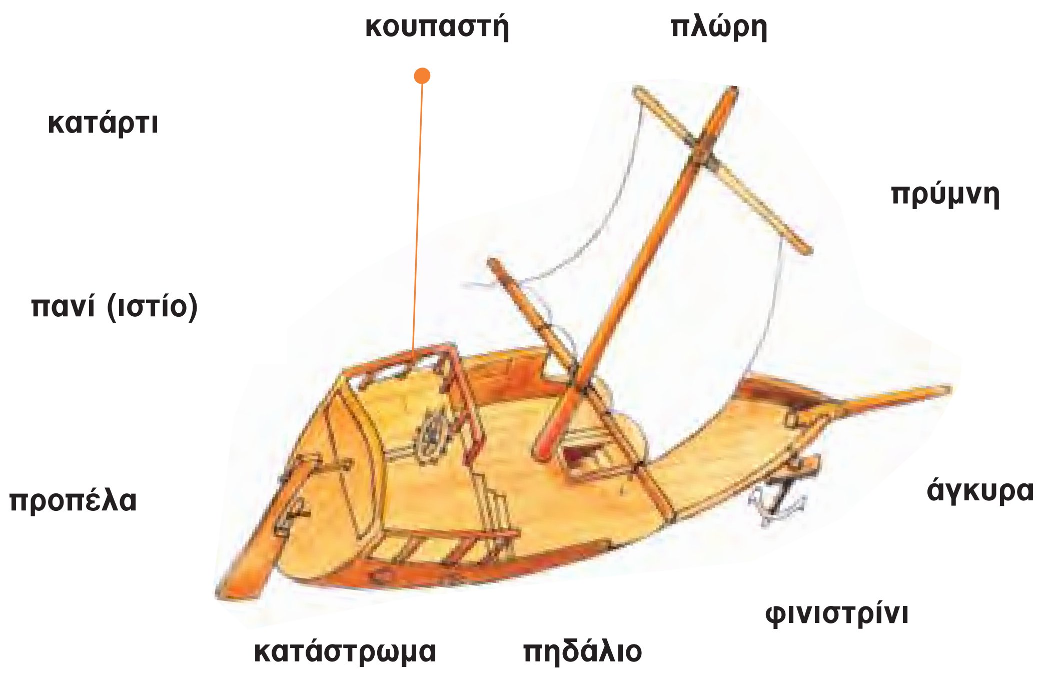

Γράφω σωστά

6 Αντίγραψε την τρίτη στροφή του ποιήματος.

....

....

....

....

Αύριο Ανθολόγιο

Λεξιλόγιο

Συμβουλέψου το λεξικό για την ορθογραφία των λέξεων.

Ταξιδεύοντας

- Γέμισε τις αποσκευές με τις κατάλληλες λέξεις.

Με τι ταξιδεύουμε (μέσα μεταφοράς)

πλοίο, ...

....

....

....

....

Πού θέλουμε να ταξιδέψουμε;
Πώς λέγονται οι κάτοικοί τους;
(χώρες – τόποι και κάτοικοι)

Ελλάδα, Έλληνας-Ελληνίδα

....

....

....

....

....

....

Όταν ταξιδεύουμε

ανακαλύπτουμε τις ομορφιές της φύσης,

.... άγνωστα μέρη,

.... άλλους ανθρώπους,

....

....

....

Πώς ήταν το ταξίδι;

ευχάριστο, ...

....

....

....

....

....

Πολυταξιδεμένος

- Συμπλήρωσε τα κενά με το επίθετο **πολύς**.

Θέλω να κάνω .... ταξίδια σε διάφορες χώρες της γης. Δε μου αρέσει όμως να ταξιδεύω σε μέρη τα οποία έχουν .... κρύο ή .... ζέστη.

Του κόσμου το ψωμί

1 Το πιο γλυκό ψωμί

2 Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια)

3 Ψωμί

4 Καλή όρεξη!

5 Ο Καραγκιόζης φούρναρης

Γνωρίζουμε τις αγροτικές εργασίες, τους τρόπους παρασκευής του ψωμιού και αποκτούμε υγιεινές συνήθειες διατροφής.

Το πιο γλυκό ψωμί

Κάποτε ήταν ένας πλούσιος βασιλιάς, πολύ πλούσιος, που ό,τι επιθυμούσε η καρδιά του το ’χε. Όλα τα είχε, και τον έλεγαν ευτυχισμένο, ώσπου έπαθε μια παράξενη ανορεξιά και δεν είχε όρεξη να βάλει τίποτα στο στόμα του. Σιγά σιγά αδυνάτιζε κι άρχισε να γίνεται γκρινιάρης και παράξενος. Πολλοί γιατροί επήγαιναν και τον έβλεπαν, μα τα γιατρικά τους τίποτα δεν μπορούσαν να του κάμουν. Η ανορεξιά του βασιλιά όλο και κρατούσε, κι εκείνος αδυνάτιζε μέρα με την ημέρα. Τίποτα δε λαχταρούσε να φάει· ούτε «του πουλιού το γάλα», που λέει ο λόγος.

Όπου κάποια μέρα έτυχε να περνάει από το παλάτι του ένας ασπρομάλλης γέροντας φτωχός, που ήτανε όμως σοφός κι ήξερε από γιατρικά. Του είπανε λοιπόν για το βασιλιά, κι ανέβηκε να τον δει.

– Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου; τον ρώτησε.

– Τι λες, γιατρέ μου, του λέει ο βασιλιάς· όλη μέρα ξαπλωμένος απάνου στο θρόνο μου, ούτε το μικρό μου δαχτυλάκι δεν κουνώ.

– Μήπως έχεις έγνοιες και σκοτούρες για το λαό σου;

– Όχι, κάθε άλλο. Εγώ ζω ξέγνοιαστος και καρφάκι δε μου καίγεται για κανέναν!

– Μήπως επιθύμησες ποτέ σου κάτι και δεν μπόρεσες να το ’χεις;

– Ούτε κι αυτό! Βασιλιάς είμαι κι ό,τι γυρέψω το βλέπω μπροστά μου!...

Σκέφτηκε, σκέφτηκε λίγο ο γέροντας, ύστερα γυρίζει και λέει του βασιλιά: «Άκουσε, βασιλιά μου. Καθώς βλέπω, δεν έχεις τίποτα σοβαρό. Εκείνο που φταίει και δεν έχεις όρεξη να τρως είναι το ψωμί που σου δίνουν στο παλάτι! Να διατάξεις να σου φέρουν να φας το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου. Αν μπορέσεις να το 'χεις αυτό, τότε θα γιατρευτείς!»

Από την ίδια μέρα ο βασιλιάς έδωσε διαταγή στους φουρναραίους του παλατιού να ζυμώσουν και να του ψήσουν «το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου!» Έπεσαν με τα μούτρα στη δουλειά οι ψωμάδες σ' όλο το βασίλειο, ποιος θα κάμει στο βασιλιά το γλυκό ψωμί! Ζύμωσαν με ζάχαρη κι ανθόγαλα κάθε λογής ψωμιά και του τα 'φερναν στο παλάτι να τα δοκιμάσει. Ούτε κι ήθελε να τα φάει. Το 'να του μύριζε, τ' άλλο του βρομούσε. Ώσπου μια μέρα, έξω φρενών ο βασιλιάς, έστειλε ανθρώπους του να πάνε να βρούνε το γέροντα και να τον ξαναφέρουνε μπροστά του. Έτσι λοιπόν κι έγινε.

– Θα σε κρεμάσω που με ξεγέλασες! του φώναξε ο βασιλιάς μόλις τον είδε.

– Γιατί, βασιλιά μου; τον ρώτησε ο γέροντας.

– Γιατί το ψωμί που είπες να μου φτιάξουνε να φάω δε μου έκανε τίποτα!

– Μπα; έκαμε ο γέροντας, φαίνεται πως το ψωμί που σου ζύμωσαν, δεν ήταν τόσο γλυκό όσο έπρεπε! Ο βασιλιάς ήταν πάλι έτοιμος ν' αγριέψει, μα είδε το γέρο που κάτι συλλογιζότανε, και περίμενε.

– Άκουσε, βασιλιά μου, του λέει ο γέροντας ύστερ' από λίγο. Αν θέλεις να δοκιμάσεις στ' αληθινά το ψωμί που θα σε γιατρέψει, πρέπει να 'ρθεις μαζί μου για τρεις μέρες μονάχα και να κάνεις ό,τι σου λέω. Αν δε γίνεις καλά, είσαι ελεύτερος να μου πάρεις το κεφάλι!

Κι ο βασιλιάς, παιδί μου, θέλοντας και μη, δέχτηκε να πάει μαζί με τον παράξενο γέροντα εκεί που του 'λεγε.

(συνεχίζεται) Δημήτριος Λουκάτος

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Ποια πρόσωπα συναντάς στο παραμύθι;

2 Τι συμβαίνει στο βασιλιά;

3 Στην πρώτη και δεύτερη παράγραφο του παραμυθιού υπογράμμισε τα επίθετα που περιγράφουν την εμφάνιση και το χαρακτήρα του βασιλιά και του γέροντα. Να τα γράψεις τώρα παρακάτω:

βασιλιάς: ....

γέροντας: ....

Παρατηρώ και μαθαίνω

Ο γέροντας συζητά με το βασιλιά

Ο γέροντας ανέβηκε να δει το βασιλιά.
– Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου; τον ρώτησε.
– Τι λες, γιατρέ μου, του λέει ο βασιλιάς˙ όλη μέρα ξαπλωμένος απάνω στο θρόνο μου, ούτε το μικρό μου δαχτυλάκι δεν κουνώ.
– Μήπως έχεις έγνοιες και σκοτούρες για το λαό σου;
– Όχι, κάθε άλλο. Εγώ ζω ξέγνοιαστος και καρφάκι δε μου καίγεται για κανέναν!

Στον παραπάνω διάλογο ακούμε τα λόγια του γέροντα και του βασιλιά όπως ακριβώς τα είπαν, απευθείας. Στην περίπτωση αυτή λέμε ότι ο **λόγος** είναι **ευθύς**.

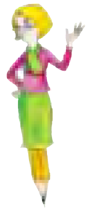

Οι υπηρέτες μαθαίνουν τα νέα

Ένας υπηρέτης, ο οποίος παρακολούθησε το διάλογο του γέροντα με το βασιλιά, ενημερώνει τους υπόλοιπους. Συμπλήρωσε τα λόγια του:

«Ο γέροντας ρώτησε το βασιλιά αν κουράζεται. Εκείνος του απάντησε ότι όλη μέρα είναι ξαπλωμένος στο θρόνο του και ούτε .... Στη συνέχεια ο γέροντας θέλησε να μάθει αν ο βασιλιάς είχε .... Ο βασιλιάς του είπε ότι ζει ....».

Στο παραπάνω κείμενο ακούμε τον υπηρέτη να μεταφέρει τη συνομιλία του γέροντα με το βασιλιά στους υπόλοιπους υπηρέτες. Στην περίπτωση αυτή ο διάλογος παρουσιάζεται σε **πλάγιο λόγο**.

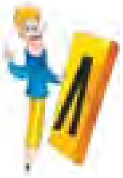

Παίζω με τις λέξεις

4 Βρες στο παραμύθι τις παρακάτω φράσεις. Συζήτησε με το διπλανό σου ή τη διπλανή σου τι σημαίνουν και εξηγήστε τες στην τάξη.

- του πουλιού το γάλα
- καρφάκι δε μου καίγεται
- το μικρό μου δαχτυλάκι δεν κουνώ
- έξω φρενών
- το ένα του μύριζε, το άλλο του βρομούσε

5 Γράψε τα αντίθετα των παρακάτω λέξεων.

πλούσιος – ....

ευτυχισμένος – ....

γλυκό – ....

ανορεξιά – ....

αληθινά – ....

Αν δυσκολεύεσαι, συμβουλέψου το λεξικό σου.

Γράφω σωστά

6 Αντίγραψε τα τελευταία λόγια του γέροντα προς το βασιλιά:

«Άκουσε, βασιλιά μου. Αν θέλεις ....

....

....

....

....».

7 Συμπλήρωσε τα **ι, η, υ** στις παρακάτω λέξεις και βάλε τόνο όπου χρειάζεται.

η τύχ_, η ευτ_χία, ευτ_χισμένος -η -ο,

δ_νατός -η -ο, αδ_νατος -η -ο, αδυνατ_ζω,

η ζύμ_, το ζυμάρ_, ζ_μώνω

Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια)

Φόρεσε ο βασιλιάς φτωχικά ρούχα και παλιοπάπουτσα, πήρε κι ένα μπαστούνι στα χέρια του κι έφυγε κρυφά από το παλάτι, μακριά, κι επήγανε στον κάμπο, εκεί που καθόταν ο γέροντας, σε μια καλύβα, μέσα σ' ένα χωράφι σπαρμένο.

Ξημερώνοντας, έδωκε ο γέροντας στο βασιλιά ένα δρεπάνι και του λέει: «Έλα να θερίσουμε!». Έπιασε ο βασιλιάς και θέριζε μες στο λιοπύρι ολάκερη μέρα. Έκαμε καμιά σαρανταριά δεμάτια στάχυα. Ήρθε το βράδυ, πέσανε ξεροί να κοιμηθούνε. Ούτε φαΐ όλη μέρα ούτε τίποτα. Έμενε, βλέπεις, κι ο γέροντας νηστικός.

Την άλλη μέρα, πρωί πρωί, ξύπνησε ο γέροντας το βασιλιά και του λέει: «Σήκω τώρα να πάρουμε όλ' αυτά τα δεμάτια, να πάμε στ' αλώνι να τ' αλωνίσουμε!». Κουβάλησε στην πλάτη του ο βασιλιάς περισσότερ' από τα μισά, κι ύστερα όλη μέρα, γκαπ γκουπ, τα κοπάνιζε με το δάρτη*, ώσπου κάμανε το στάρι σωρό, τ' ανεμίσανε και το βάλανε στο σακί. Κι όλη μέρα την περάσανε πάλε έτσι, νηστικοί κι οι δυο τους, μόνο λίγο νερό ήπιανε από τη στέρνα, που ήτανε κοντά στην καλύβα. Πέσανε πάλι κουρασμένοι το βράδυ και κοιμηθήκανε.

Την τρίτη μέρα, το χάραμα, ο γέροντας σήκωσε το βασιλιά: «Ξύπνα» του λέει «τώρα, να πάμε το στάρι μας στο μύλο να τ' αλέσουμε! Πάρ' το εσύ στην πλάτη σου, γιατί εγώ δεν μπορώ, και πάμε εκεί στην κορφή του βουνού, που 'ναι ο μύλος». Τι να κάμει ο βασιλιάς, αφού έτσι ήτανε η συμφωνία, φορτώνεται το σακί στην πλάτη, και κουρασμένος κι ελεεινός το κουβάλησε στην κορυφή. Τώρα αρχίνησε και να πεινάει, μα δεν έλεγε ακόμα τίποτα.

Αλέσανε το στάρι τους και, για να μην τα πολυλογούμε, γυρίσανε κατά το μεσημέρι στην καλύβα, πάλι ο βασιλιάς φορτωμένος τ' αλεύρι. «Έλα τώρα να ζυμώσουμε» του λέει ο γέρος. Ξεχώρισε ως δέκα λίτρες αλεύρι, το 'ριξε στη σκάφη κι έβαλε το βασιλιά να ζυμώνει. Ύστερα τον έστειλε στο λόγγο να κόψει ξύλα, κι αργά κατά το βράδυ βάλανε κι εκάψανε το φούρνο, για να ψήσουνε τρία τέσσερα καρβέλια. Ο βασιλιάς τώρα πεινούσε κι επερίμενε πότε να ψηθούν τα ψωμιά για να φάει! Μα πιο πολύ τα λιμπιζόταν* όταν άρχισε να βγαίνει από το φούρνο η μυρωδιά τους. «Πεινάω πολύ» λέει του γέρου. «Περίμενε και θα φας!» του απάντησε εκείνος.

Σε λίγο βγήκανε τα καρβέλια, αχνιστά και ροδοψημένα. Σαν πεινασμένος λύκος τότε ο βασιλιάς άρπαξε το καρβέλι, το έκοψε με τα χέρια του κι άρχισε να τρώει.

---

* **δάρτης:** το εργαλείο με το οποίο κοπανάνε τα στάχυα για να βγει το σιτάρι
* **τα λιμπιζόταν:** επιθυμούσε να τα φάει

Μα με την πρώτη μπουκιά που κατάπιε, το πρόσωπό του έγινε κόκκινο από χαρά και φώναξε: «Μάλιστα! Αυτό είναι το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου! Κι όμως ούτε μια κουταλιά ζάχαρη δεν έριξα στο ζυμάρι του!». Τότε ο γέροντας χαμογέλασε και του είπε: «Βασιλιά μου, πρέπει να ξέρεις πως η ζάχαρη του ψωμιού σου ήταν ο ίδρωτας που έχυσες για να το φτιάξεις. Τώρα είσ' ελεύτερος να ξαναπάς στο παλάτι σου. Κοίτα μονάχα να δουλεύεις αποδώ κι εμπρός και θα δεις πως η όρεξη δε θα σου λείψει».

Ο βασιλιάς ακολούθησε την ορμήνια* του γέροντα. Όταν γύρισε στο παλάτι του, δούλευε κάθε μέρα για το λαό του. Εκατέβαινε και στον κήπο του γι' άλλες δουλειές, κι από τότε γιατρεύτηκε από την ανορεξιά κι έτρωε καλά. Μακάρι να τρώγαμε κι εμείς έτσι!

Δημήτριος Λουκάτος, *Νεοελληνικά λαογραφικά κείμενα*, εκδ. Δαίδαλος – Ι. Ζαχαρόπουλος

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1. Τι εποχή νομίζεις ότι πήγε ο βασιλιάς στην καλύβα του γέροντα; Από πού το συμπεραίνεις;
2. Υπογράμμισε στο κείμενο τις εργασίες που έκανε ο βασιλιάς για να φτιάξει ψωμί.
3. Γιατί φάνηκε του βασιλιά ότι έφτιαξε το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου;
4. Τι διδάχθηκε ο βασιλιάς από την περιπέτειά του;
5. Τι σου άρεσε στο παραμύθι που διάβασες;

* **ορμήνια:** συμβουλή

Παρατηρώ και μαθαίνω

> Ξημερώνοντας, έδωκε ο γέροντας στο βασιλιά ένα δρεπάνι και του λέει: «Έλα να θερίσουμε!».

Όταν θέλουμε να γράψουμε τα λόγια κάποιου ακριβώς όπως τα λέει, βάζουμε διπλή τελεία (:) και τοποθετούμε τα λόγια του σε εισαγωγικά (« »).

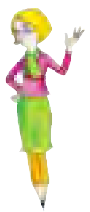

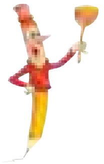

Οι ήρωες ζωντανεύουν

6 Είσαι ο γελωτοποιός του βασιλιά και αφηγείσαι στην μαγείρισσα τι συνέβη στον βασιλιά με λίγα λόγια. Η αφήγησή σου προκαλεί γέλια στη μαγείρισσα.

7 Χωριστείτε σε ζευγάρια. Ο ένας σας θα υποδυθεί το βασιλιά κι ο άλλος το γέροντα. Ο δάσκαλός σας διαβάζει το παραμύθι και εσείς παρουσιάζετε με παντομίμα ό,τι κάνουνε οι δύο ήρωες.

Το παραμύθι κάνει κύκλο

8 Καθίστε σε κύκλο και προσπαθήστε να διηγηθείτε το παραμύθι με δικά σας λόγια. Ο καθένας σας θα λέει μόνο από μία πρόταση. Κάνει ένας την αρχή και ο επόμενος συνεχίζει από εκεί που σταμάτησε ο προηγούμενος. Παίρνετε το λόγο με τη σειρά μέχρι να ολοκληρωθεί η διήγηση του παραμυθιού.

Παίζω με τις λέξεις

Εργαλεία του θεριστή

9 Ένωσε τα εργαλεία με τα ονόματά τους και τη χρήση τους.

δάρτης | δρεπάνι | δικράνι

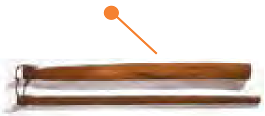

θέρισμα | αλώνισμα | λίχνισμα

Αγροτικές εργασίες

10 Βάλε λεζάντες στις φωτογραφίες.

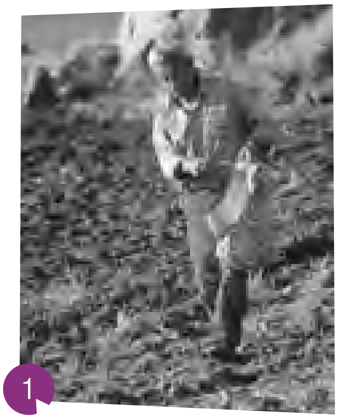

1

....

....

2

....

....

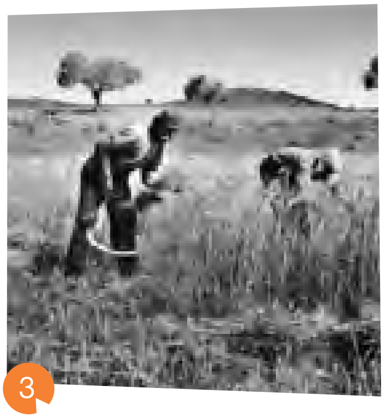

3

....

....

4

....

....

5

....

....

Φωτ/φίες 1, 2: Χ. Καζόλης, από το βιβλίο *Λήμνος: Εικόνες και φύση*
Φωτ/φία 3: Β. Παπαϊωάννου και φωτ/φίες 4, 5: Δ. Τλούπας από το βιβλίο της Εύης Π. Βουτσινά *Το ψωμί*, εκδ. Τροχαλία

Η ακροστιχίδα των δημητριακών

11 Συμπλήρωσε την ακροστιχίδα για να δεις πώς αλλιώς λέγονται τα δημητριακά.

_ _ _ _ _ _	Το δημητριακό που θέρισε ο βασιλιάς.
_ _ _ _ _ _ _ _	Με αυτό το εργαλείο θέρισε ο βασιλιάς *(αντίστροφα).*
_ _ _ _ _	Τα δημητριακά είναι για τον άνθρωπο βασική …
_ _ _ _ _ _ _ _ _	Αυτή η θεά έδωσε το όνομά της στα δημητριακά *(με άρθρο).*
_ _ _ _	Το δημοφιλέστερο δημητριακό της Ασίας.
_ _ _ _ _ _	Παράγεται στο μύλο.

Από το σπόρο στο ψωμί

12 Αρίθμησε τις εργασίες με τη σειρά που γίνονται.
Στη συνέχεια ταίριαξε τις δουλειές με τα ρήματα της παρένθεσης (αλέθω, αλωνίζω, θερίζω, λιχνίζω, σπέρνω, ~~οργώνω~~, ζυμώνω, φουρνίζω)

[1] Σκάβω το έδαφος με αλέτρι. οργώνω
[ ] Βάζω το ψωμί στο φούρνο για ψήσιμο.
[ ] Σκορπίζω σπόρους στη γη για να βλαστήσουν.
[ ] Κάνω τον καρπό των σιτηρών αλεύρι.
[ ] Χτυπώ τα σιτηρά για να βγει ο καρπός από τα στάχυα.
[ ] Ανακατεύω τα υλικά και φτιάχνω ζυμάρι.
[ ] Κόβω τους βλαστούς των σιτηρών.
[ ] Πετώ ψηλά τα αλωνισμένα σιτηρά για να χωριστεί ο καρπός από το άχυρο.

Γράφω σωστά

13 Γράψε τι φώναξε ο βασιλιάς, μόλις κατάπιε την πρώτη μπουκιά:

«...

....

....».

14 Συμπλήρωσε τα κενά με **ο** ή **ω** και βάλε τόνο όπου χρειάζεται.

το χ_ράφι, το αλ_νι, ο γέρ_ντας, η κ_ρυφή, ο ιδρ_τας

ψωμί

Καλόδεχτο το φόρτωμα που θα 'ρθει από το μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρά της σκάφης.

Ζυμώνουν τ' ανασκουμπωτά της πρωτονύφης χέρια
και πλάθουν τα πρωτόπλαστα ψωμιά με τις παλάμες
μες στην καλοπελεκητή πινακωτή*-προικιό της.
Το φούρνο καίει τεχνίτισσα στο φούρνο η γριά κυρούλα,
ξανανιωμένη, αφήνοντας τη συντροφιά της ρόκας*.

Ω, βραδινό συμμάζεμα στο σπιτικό κατώφλι,
καρτέρεμα ανυπόμονο του πυρωμένου φούρνου!
Κι ω, μέθυσμα απ' τη μυρωδιά πρώτου ψωμιού, που αχνίζει
κομμένο από το γέροντα παππού, χωρίς μαχαίρι,
και μοιρασμένο στα παιδιά, στις νύφες και στ' αγγόνια!

Και συ, θυσία των ταπεινών στη Θεία την καλοσύνη,
σημαδεμένο ανάμεσα με του σταυρού τη βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο, της Εκκλησιάς μεράδι*,
που θα κοπείς την Κυριακή μες στ' αργυρό αρτοφόρι
και στ' άγιο δισκοπότηρο με το κρασί θα σμίξεις!

Γεώργιος Δροσίνης, «Ψωμί», από το βιβλίο του Θ. Α. Γιαννόπουλου
Νεότερη Σχολική Ανθολογία, εκδ. Χ. Τεγόπουλου – Ν. Νίκα

Θεόφιλος, *Μέγα αρτοποιείο*, Μουσείο Θεόφιλου – Δήμος Μυτιλήνης

* **πινακωτή:** μακρόστενη ξύλινη σκάφη με χωρίσματα όπου φουσκώνουν τα ψωμιά πριν ψηθούν
* **ρόκα:** ξύλινο ραβδί στην άκρη του οποίου τύλιγαν μαλλί ή βαμβάκι για να κάνουν νήμα
* **μεράδι:** το μερίδιο

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Υπογράμμισε λέξεις, φράσεις και στίχους, που έχουν σχέση με τον τίτλο του ποιήματος.

2 Τι κάνει καθένα από τα πρόσωπα του ποιήματος;

3 Βρίσκεσαι ανάμεσα στα πρόσωπα του ποιήματος.

- Τι βλέπεις;
- Τι ακούς;
- Τι αγγίζεις;
- Τι μυρίζεις;
- Τι γεύεσαι;

4 Τι σημαίνει ο στίχος «Και συ, θυσία των ταπεινών στη Θεία την καλοσύνη»;

Παίζω με τις λέξεις

5 Ταίριαξε τις λέξεις με τη σημασία τους.

- **α**ρτοφόρι
- **λ**ειτουργιά (πρόσφορο)
- **α**ρτοκλασία
- **ά**ρτος
- **α**ντίδωρο

- ο μικρός άρτος που προσφέρεται για το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας
- το σκεύος όπου φυλάει ο ιερέας τον αγιασμένο άρτο
- το μικρό κομμάτι άρτου που μοιράζει ο ιερέας μετά τη θεία λειτουργία
- ειδική τελετή σε μεγάλες γιορτές, κατά την οποία ο ιερέας ευλογεί τους πέντε άρτους που προσφέρουν οι πιστοί
- το ψωμί της αρτοκλασίας που κόβεται σε μεγάλα κομμάτια και μοιράζεται στους πιστούς

Φωτ/φία: Ν. Ψιλάκης, από το βιβλίο των Ν. και Μ. Ψιλάκη *Το ψωμί και τα γλυκίσματα των Ελλήνων*, εκδ. ΚΑΡΜΑΝΩΡ

Σύνθετα

6 Κύκλωσε το όμοιο μέρος των σύνθετων λέξεων:
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρωτονύφη, πρωτόπλαστα.

- Με το ίδιο συνθετικό γράψε και άλλες σύνθετες λέξεις.
  Μπορείς να συμβουλευτείς και το λεξικό σου.

....
....
....

7 Ψάξε στο κρυπτόλεξο για το ψωμί…

- που είναι στρογγυλό
- της Καθαρής Δευτέρας
- με οχτώ σπόρους
- με ελιές
- που έχει μακρόστενο σχήμα
- της Θείας Ευχαριστίας
- που είναι ζυμωμένο επτά φορές

Ο	Κ	Τ	Α	Σ	Π	Ο	Ρ	Ο
Ρ	Α	Τ	Κ	Γ	Ω	Χ	Ε	Π
Φ	Ρ	Α	Ν	Τ	Ζ	Ο	Λ	Α
Υ	Β	Η	Λ	Ε	Τ	Β	Ι	Ξ
Ξ	Ε	Π	Ο	Ι	Ν	Γ	Ο	Ε
Ζ	Λ	Α	Γ	Α	Ν	Α	Ψ	Ρ
Ω	Ι	Ρ	Ι	Θ	Κ	Δ	Ω	Ι
Ο	Ε	Π	Τ	Α	Ζ	Υ	Μ	Ο
Π	Ρ	Ο	Σ	Φ	Ο	Ρ	Ο	Σ

Γράφω σωστά

8 Αντίγραψε τη στροφή του ποιήματος στην οποία περιγράφεται η διαδικασία παρασκευής του ψωμιού.

....
....
....
....
....

9 Συμπλήρωσε τα **υ**, **ι**, **η** και βάλε τόνο όπου χρειάζεται.

ο μ_λος, το βράδ_ , το βραδ_νό, αργ_ρός -η -ο,
το δισκοπότ_ρο, η ν_φη, η θ_σία, η καλοσ_νη

Καλή όρεξη!

Το ψωμί σου, η δύναμή σου

«Φάε την μπουκιά σου, μην αφήνεις τη δύναμή σου!» μας λένε οι δικοί μας, όταν αφήνουμε ένα κομμάτι ψωμί στο τραπέζι. Και δεν έχουν άδικο!
Το ψωμί είναι μια από τις βασικές τροφές που δίνει δύναμη στο κορμί και στο μυαλό μας.

Η Πυραμίδα της Διατροφής

Οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας, όταν ήταν μικροί, μπορεί να μη γνώριζαν την πυραμίδα της διατροφής, έτρωγαν όμως σύμφωνα με αυτήν.

Κατανάλωναν καθημερινά τις τροφές που βρίσκονται στη βάση της πυραμίδας, δηλαδή ψωμί, ζυμαρικά, όσπρια, γαλακτοκομικά, λαχανικά και φρούτα. Χρησιμοποιούσαν ελαιόλαδο στο μαγείρεμα. Οι τροφές αυτές μας χορταίνουν και μας δυναμώνουν.

Μερικές φορές την εβδομάδα έτρωγαν ψάρια, πουλερικά, αυγά και κρέας, τροφές χρήσιμες και υγιεινές.

Πιο αραιά κατανάλωναν γλυκίσματα ή αναψυκτικά, τα οποία σε μεγάλες ποσότητες μπορεί να προκαλέσουν παχυσαρκία και προβλήματα υγείας.

καθημερινή σωματική άσκηση
(παιχνίδι – περπάτημα – άθληση)

Οι παγίδες της διατροφής μας!

Ανθυγιεινά τρόφιμα. Γλειφιτζούρια, τσίχλες, σοκολάτες, αν και απαγορεύονται, βρίσκονται μπροστά μπροστά στις βιτρίνες των σχολικών κυλικείων. Πιο πίσω, αναψυκτικά, πατατάκια, κρουασάν, πίτσες – επίσης απαγορευμένα. Προϊόντα πλούσια σε ζάχαρη και λιπαρά, που μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα υγείας στα παιδιά, σημειώνουν οι ειδικοί. «Αν δεν τα φέρουμε, τα παιδιά τα αγοράζουν απ' έξω. Πολλά από τα τρόφιμα της επιτρεπόμενης λίστας δεν προτιμώνται από τα παιδιά» υποστηρίζουν οι υπεύθυνοι των κυλικείων.

Με... άγνωστη σύνθεση. Οι ειδικοί της διατροφής, όμως, διατυπώνουν ενστάσεις ακόμα και για τα επιτρεπόμενα τρόφιμα που πωλούνται στα κυλικεία. «Σε πολλά απ' αυτά δε γνωρίζουμε ποια είναι η σύνθεσή τους. Για παράδειγμα, στην τυρόπιτα που αγοράζουν οι μαθητές, πολύ συχνά χρησιμοποιούνται κακής ποιότητας λίπη, μαργαρίνες και τυριά» λέει ο καθηγητής Ιατρικής κ. Αντώνης Καφάτος.

Εφημ. *Τα Νέα*, 26-2-2005

Στο κυλικείο του σχολείου

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, ένα σχολικό κυλικείο μπορεί να πουλάει μόνο τα εξής προϊόντα στους μαθητές:

- Σάντουιτς και τοστ με τυρί
- Ψωμάκια, κουλούρια και σταφιδόψωμο
- Τυρόπιτα ή σπανακόπιτα
- Τυρί, γάλα και γιαούρτι
- Φρούτα πλυμένα και τυλιγμένα σε πλαστική μεμβράνη
- Ξηρούς καρπούς
- Φυσικούς χυμούς
- Εμφιαλωμένο νερό και τσάι

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Βάλε **Σ** στις προτάσεις που είναι σωστές και **Λ** σε αυτές που είναι λάθος.

[ ] Τα παιδιά παλιότερα έτρωγαν περισσότερα όσπρια.
[ ] Πρέπει να καταναλώνουμε καθημερινά φρούτα και λαχανικά.
[ ] Το ελαιόλαδο πρέπει να αποφεύγεται στο μαγείρεμα.
[ ] Τα αναψυκτικά κάνουν καλό στην υγεία μας.
[ ] Τα κυλικεία μπορούν να πωλούν τοστ με ζαμπόν.
[ ] Ορισμένα από τα προϊόντα των κυλικείων μπορεί να είναι κακής ποιότητας.

2 Τι πρέπει να προσέχουμε σε ένα προϊόν διατροφής, πριν το αγοράσουμε;

3 Συζήτησε στην τάξη αν οι διατροφικές σου συνήθειες ακολουθούν την πυραμίδα της διατροφής.

Προσέχω και διαλέγω

4 Συζήτησε στην τάξη τις πληροφορίες που διαβάζεις στις παραπάνω ετικέτες των συσκευασμένων χυμών.

- Ποιο χυμό προτιμάς και γιατί;

....

....

Παίζω με τις λέξεις

5 Συμπλήρωσε τα αντίθετα.

Τα τρόφιμα μπορεί να είναι…

επιτρεπόμενα – …………………… ωφέλιμα – ……………………

…………………… – ανθυγιεινά …………………… – άνοστα

6 Πες το με μια λέξη.

Οι φακές, τα φασόλια, τα ρεβίθια είναι ……………………………

Τα πορτοκάλια, τα μήλα, τα κεράσια είναι ………………………..

Οι ντομάτες, το μαρούλι, το λάχανο είναι …………………………

Το γάλα, το τυρί, το γιαούρτι είναι ………………………………..

Γράφω σωστά

7 Διάβασε το κείμενο «Η πυραμίδα της διατροφής» και συμπλήρωσε τα ονόματα των τροφών που λείπουν.

- Οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας κατανάλωναν καθημερινά τροφές όπως: …………………………………………………… ……………………………………………………………

- Μερικές φορές την εβδομάδα έτρωγαν τροφές όπως: ……….. ……………………………………………………………

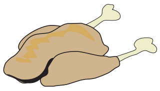

- Πιο αραιά κατανάλωναν τροφές όπως: ………………………….. ……………………………………………………………

8 Συμπλήρωσε με **υ** ή **ει** και βάλε τόνο όπου χρειάζεται.

η ζ__μη, τα ζ__μαρικά, η υγ__α, υγι__νός -η -ο,
τα αναψ__κτικά, το κ__λικείο, τα γλ__κίσματα

Αύριο Ανθολόγιο

Ο Καραγκιόζης φούρναρης

(Μουσική. Χορός του Καραγκιόζη με τα παιδιά του.)

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Αα! Αυτό θα πει χορός! Ξεποδαριάστηκα. Αξιότιμοι κύριοι, κυρίες και παιδιά, η παράστασή μας θα είναι ο Καραγκιόζης φούρναρης. Καθίστε, θα ξεποδαριαστούμε στο γλέντι. Κολλητήρη, δώσε μου γρήγορα τη σκούφια του φούρναρη.

ΚΟΛΛΗΤΗΡΗΣ: Την έχει η μαμά και γεννάει η κότα.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Κοτοφωλιά την κάνατε, μωρέ; Φέρε και την ποδιά.

ΚΟΛΛΗΤΗΡΗΣ: Το νυχτικό της γιαγιάς;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Μωρέ άντε και θα πλακώσει πελατεία και έχω ανάψει και το φούρνο. Να, έρχεται κι ο Χατζατζάρης. *(Μουσική).*

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Αα! Άναψε το φούρνο ο Καραγκιόζης. Μα δεν είναι εδώ. Πάει σπίτι του. *(Χτυπά την πόρτα.)* Καραγκιόζη! Βρεε!

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ποιοοος;

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Έλα παιδάκι μου, τι κάνεις μες στην παράγκα;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Παίζω ποδόσφαιρο με τους ποντικούς στο ταβάνι. Τι φωνάζεις, μωρέ;

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Καλώς τον. Μα δεν είναι και σπίτι αυτό που κάθεσαι, ματάκια μου. Ούτε πόρτες έχει ούτε και παραθύρια.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Μα εμείς θέλουμε να καθόμαστε σε κλίμα ευάερο.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Αυτό είναι έτοιμο να πέσει και να σε πλακώσει. Το κυριότερο, δεν έχει ούτε κεραμίδια. Ήθελα να ήξερα τι κάνετε όταν πιάνει βροχή.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ε, όταν πιάνει βροχή βγαίνουμε όλοι έξω για να μη βραχούμε.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Χα, χα, χα, χα, χα!

Εξώφυλλο του ομότιτλου δίσκου της Columbia

Σκίτσο: Ε. Σπαθάρης από το βιβλίο του *Ο γάμος του Καραγκιόζη*, εκδ. Ακρίτας

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: (Του δίνει μια ξυλιά.) Να! Να μη γελάς, μαλαγάνα*.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Ποπό! και μου 'σπασες τα δόντια.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Εκεί είναι η τζαμαρία. Πήγαινε, μωρέ, να φέρεις κόσμο κι εγώ να ετοιμάζω τα φουρνόξυλα και τις πινακωτές.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Γεια σου, Καραγκιόζη, και καλές δουλειές.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Γεια σου και καλές ξυλιές. Και πάρε την πρώτη φουρνοξυλιά. Άντε! *(Του δίνει μία.)*

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Αχ! Τρομάρα μου!

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ωραία! Ο φούρνος άναψε. Έκαψε. Είναι έτοιμος να ρίξω μέσα τα πρωινά ψητά: του θείου μου το αρνί. Αυτό θα το φάω πρώτο. Αυτό είναι του Μορφονιού το ψάρι. Τούτο είναι του Νιόνιου που χυθήκαν οι κολοκυθοπατάτες που τις έλεγε κομιντόρα. Χα, χα, χα! Α, και του Σταύρακα οι ντομάτες. Να, κι άλλος έρχεται. Άλλος στον καλό το φούρναρη εδώ! *(Μουσική)*

ΜΠΕΗΣ: Καλημέρα φούρναρη! Σου έφερα ένα ψητό εξαίρετο.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Για να το δω ... Τι είναι αυτό;

ΜΠΕΗΣ: Χήνα παραγεμισμένη με κουκουνάρια και διάφορα μπαχαρικά.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ε, ρε μανούλα μου! *(Τη μυρίζει.)* Αααα! Μυρουδιά που την έχει!

ΜΠΕΗΣ: Αυτό το φαΐ το τρώνε μόνο αγάδες σαν κι αυτούς που έχω καλεσμένους σήμερα στο σπίτι μου.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Μπα, θα φάνε αυγουλάδες; Μωρέ, άσ' το και θα το περιποιηθώ εγώ.

ΜΠΕΗΣ: Μην την κάψεις φούρναρη. Μόνο ροδοκοκκίνισμα να της κάνεις. Το μεσημέρι θα έρθω να την πάρω στις δώδεκα. Αντίο.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Μωρέ, όλα τα ψητά θα τα φάω όχι τα δύο. Άλλος στον καλό το φούρναρη εδώ! Όποιος ψήσει σήμερα δε θα ξεψήσει.

Απομαγνητοφωνημένο απόσπασμα από την παράσταση του Ευγένιου Σπαθάρη
Ο Καραγκιόζης φούρναρης, Columbia

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1. Ποια είναι τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στην ιστορία του Καραγκιόζη;
2. Σχολίασε το χαρακτήρα των προσώπων της ιστορίας.
3. Ποια αστεία σκηνή σού άρεσε;
4. Τι νομίζεις ότι θα συμβεί στη συνέχεια της ιστορίας;
5. Τι θα χρειαστείς για να ανεβάσεις την παράσταση «Ο Καραγκιόζης φούρναρης»;

* **μαλαγάνα**: πονηρέ

Παρατηρώ και μαθαίνω

Ο Καραγκιόζης και ο Χατζηαβάτης χρησιμοποιούν κάποιες λέξεις για να εκφράσουν τα συναισθήματά τους.

ΚΑΡ.: **Αα!** Αυτό θα πει χορός! Ξεποδαριάστηκα. *(κούραση)*
ΧΑΤΖ.: **Αα!** Άναψε το φούρνο ο Καραγκιόζης. *(έκπληξη)*
ΚΑΡ.: **Ααα!** Μυρουδιά που την έχει. *(ευχαρίστηση)*

Η ίδια λέξη δείχνει διαφορετικό συναίσθημα στις παραπάνω προτάσεις. Γι' αυτό πρέπει να τη διαβάζουμε σε κάθε πρόταση με τον κατάλληλο τρόπο.

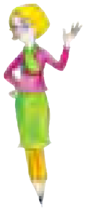

Διαβάζοντας το έργο του Καραγκιόζη βρήκα κι άλλες τέτοιες λέξεις όπως: **άντε**, **να**, **χα χα**, **αχ**, **μπα**.

Οι λέξεις αυτές είναι άκλιτες και λέγονται **επιφωνήματα**. Μετά τα επιφωνήματα βάζουμε θαυμαστικό (**!**).

Παίζω με τις λέξεις

6 Βρες και γράψε από ποιο μαγαζί αγοράζουμε:

ψωμί: αρτο........... γλυκά: ....

κρέας: .... ψάρια: ιχθυο..................

Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -**είο**, τα οποία τονίζονται στην προτελευταία συλλαβή και δηλώνουν τόπο, γράφονται με **ει**.

7 Υπογράμμισε το κομμάτι που είναι ίδιο στις σύνθετες λέξεις:

αρτοποιός, αρτοποιία, αρτοποιείο, αρτοπωλείο, αρτεργάτης.

- Συζητήστε στην τάξη τι σημαίνουν οι λέξεις.

Επαγγέλματα

8 Πώς λέγεται αυτός που έχει:

ανθοπωλείο ο, η ....

βιβλιοπωλείο ο, η ....

φαρμακείο ο, η ....

μαγειρείο ο ...., η ....

κομμωτήριο ο ...., η ....

Γράφω σωστά

9 Γράψε τα πρόσωπα που εμφανίζονται στην ιστορία του Καραγκιόζη.

....

10 Γράψε τα φαγητά που φουρνίζει ο Καραγκιόζης.

....

....

Λεξιλόγιο

Συμβουλέψου το λεξικό σου για την ορθογραφία των λέξεων.

Από το σπόρο στο ψωμί

- Γράψε ουσιαστικά που παράγονται από τα ρήματα της παρένθεσης.

(οργώνω) .... (σπέρνω) ....
(θερίζω) .... (αλωνίζω) ....
(ζυμώνω) .... (ψήνω) ....

Υλικά για να φτιάξουμε ψωμί

....
....
....

Είδη ψωμιού

....
....
....

Καταστήματα

- Πώς λέγεται το κατάστημα το οποίο πουλάει:

ψωμί .... γλυκά ....
κρέας .... ψάρια ....
βιβλία .... φάρμακα ....

Στο σχολικό κυλικείο

- Ποια από τα προϊόντα του διπλανού κατάλογου επιτρέπεται να πουλάει το σχολικό κυλικείο;

....
....
....

Τυρόπιτα
Σοκολάτα
Ξηροί καρποί
Πατατάκια
Κουλούρι
Φυσικός χυμός
Σταφιδόψωμο
Μπισκότα
Γιαούρτι
Φρούτα
Πίτσα
Αναψυκτικά

Εκφράσεις

Βγάζω το ψωμί μου.
Είπε το ψωμί ψωμάκι.
Φάγαμε ψωμί κι αλάτι.
Πρέπει να φας πολλά καρβέλια ακόμα.

΄Ολοι μια αγκαλιά

1 Του κόσμου τα παιδιά

2 Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας

3 Η πτήση των γερανών

4 ΄Ενα παιδί γράφει στο Θεό

Ζωγραφιά της Καρντελέν (10 ετών), UNICEF

Γνωρίζουμε παιδιά από μέρη μακρινά. Μαθαίνουμε για τα προβλήματά τους, για τις ανάγκες τους, για τα όνειρά τους. Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας.

Του κόσμου τα παιδιά

1

«Μου αρέσει το σχολείο και το αγαπημένο μου μάθημα είναι η Μελέτη Περιβάλλοντος. Θέλω να σπουδάσω, όταν μεγαλώσω. Βοηθάω στο σπίτι φέρνοντας νερό από το ποτάμι. Το νερό είναι λίγο και συνήθως περιμένω πολλές ώρες στην ουρά. Γι' αυτό συχνά χάνω το μάθημα στο σχολείο. Το νερό δεν είναι πολύ καθαρό και μερικές φορές πονάει η κοιλιά μου, όταν το πίνω».

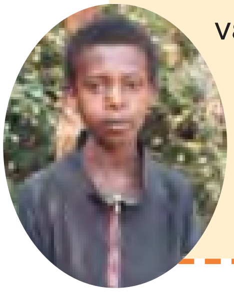

Σαλέμου, Αιθιοπία

3

«Το σπίτι μας καταστράφηκε από παλιρροϊκό κύμα, μετά το μεγάλο σεισμό. Χάσαμε τα πάντα. Έχουμε βρει καταφύγιο σε ένα ναό».

Σακίντα, Σρι Λάνκα

2

«Πηγαίνω σε ένα σχολείο για παιδιά με προβλήματα όρασης. Δεν μπορώ να δω, αλλά ξέρω δύο αφρικανικές γλώσσες και γαλλικά. Επίσης μαθαίνω Μπράιγ που είναι ένα σύστημα ανάγλυφης γραφής για τυφλούς. Τα αδέλφια μου και οι γονείς μου είναι περήφανοι για μένα. Μου αρέσει να τραγουδάω και να χορεύω. Όταν μεγαλώσω, θέλω να γίνω δασκάλα και να διδάσκω παιδιά σαν και μένα».

Σάφια, Νίγηρας

4

«Είμαι από φτωχή οικογένεια και εργάζομαι από μικρή. Δουλεύω μαζί με άλλα παιδιά σε ένα εργοστάσιο σπίρτων. Θέλω να έχω περισσότερο χρόνο για παιχνίδι και να πάω στο σχολείο».

Παντμίνι, Ινδία

5

«Στη χώρα μου γίνεται πόλεμος. Φύγαμε γιατί κινδύνευε η ζωή μας. Είδα το σπίτι μας να καίγεται. Μένω σε ένα προσφυγικό στρατόπεδο. Όταν μεγαλώσω, θέλω να γίνω γιατρός».

Αμπντουλάχ, Αφγανιστάν

6

«Είμαι το πρώτο κορίτσι από την οικογένειά μου που πηγαίνει σχολείο. Θέλω να τελειώσω το σχολείο και να γίνω δασκάλα».

Αϊσά, Μαρόκο

Όλοι μας πρέπει να έχουμε φαγητό, στέγη και ιατρική φροντίδα. Μας αρέσει το σχολείο και το παιχνίδι. Νοιαζόμαστε για το περιβάλλον και θέλουμε έναν κόσμο χωρίς πολέμους. Αξίζουμε μια ευτυχισμένη ζωή.

Μαρτυρίες παιδιών και φωτογραφίες από φυλλάδια της UNICEF και της ActionAid.

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1. Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά από διαφορετικά μέρη του κόσμου;
2. Συζήτησε στην τάξη ποια είναι η αιτία αυτών των προβλημάτων και ποιες λύσεις μπορούν να βρεθούν.
3. Για ποιους λόγους είναι χαρούμενες η Σάφια και η Αϊσά;

Ανάγκες για μια καλή ζωή

4 Χωριστείτε σε ομάδες και φανταστείτε ότι ξεκινάτε μια άλλη ζωή σε ένα νέο κόσμο. Κάθε ομάδα παίρνει 10 λευκές κάρτες. Σε κάθε κάρτα θα πρέπει να γράψετε ένα πράγμα που θεωρείτε αναγκαίο για τη ζωή.
Στη συνέχεια η κάθε ομάδα πρέπει να διαλέξει τις 5 από τις 10 κάρτες που κρίνει πιο απαραίτητες. Ενώστε τις ομάδες σας σε μία, αφαιρέστε τις διπλές κάρτες και επιλέξτε 5 βασικές κάρτες χωρίς τις οποίες θα ήταν δύσκολο να ζήσει κανείς.

Συζητήστε όλοι μαζί:
- πόσο εύκολο ή δύσκολο ήταν για κάθε ομάδα να αφαιρέσει πράγματα που στην αρχή είχατε κρίνει απαραίτητα;
- αν κάποιος σας βοηθούσε δίνοντάς σας δυο ακόμα κάρτες, ποιες θα θέλατε να ήταν αυτές;

Κάποιος μας χρειάζεται

5 Γνωρίζεις προσωπικά ή έχεις ακούσει για συμπολίτες μας που έχουν πολλή ανάγκη από βοήθεια;
- Συζήτησε στην τάξη τι είδους προβλήματα αντιμετωπίζουν.
- Ποιοι θα μπορούσαν να στηρίξουν τους συνανθρώπους μας που έχουν ανάγκη;

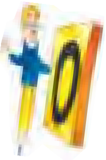

Γράφω σωστά

6 Ξαναγράψε την αφήγηση του Αμπντουλάχ σε πλάγιο λόγο.

Στη χώρα του, το Αφγανιστάν, γίνεται ....

....

....

7 Συμβουλέψου τα λόγια των παιδιών και συμπλήρωσε τα κενά στα ρήματα. Μην ξεχάσεις να βάλεις τόνο, όπου χρειάζεται.

μαθ__νω, αρρωστ__νω, περιμ__νω, πηγ__νω, δουλ__ω,

κινδυν__ω, χορ__ω, τελει__νω

Αύριο Ανθολόγιο

Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας

Κάθε φορά που γίνεται πόλεμος, συμβαίνει κάποια φυσική καταστροφή ή ξεσπούν επιδημίες, οργανώσεις και εθελοντές από όλο τον κόσμο είναι έτοιμοι να βοηθήσουν όσους έχουν ανάγκη.

unicef
United Nations Children's Fund

Η UNICEF (Γιούνισεφ) ιδρύθηκε το 1946 από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) για να προστατεύσει τα παιδιά όλου του κόσμου. Η UNICEF βοηθάει προσφέροντας φάρμακα, εμβόλια, τρόφιμα και καθαρό νερό αλλά και τετράδια, μολύβια και βιβλία.

Βοήθεια προς στην Ελλάδα

Μετά το Β′ παγκόσμιο πόλεμο (1940-1945), η UNICEF προσέφερε σημαντική βοήθεια για να κάνει καλύτερη τη ζωή των παιδιών της κατεστραμμένης τότε χώρας μας.

Βοήθεια από την Ελλάδα

Σήμερα χιλιάδες Έλληνες και πολλά σχολεία ενισχύουν και υποστηρίζουν το έργο της UNICEF.

Οι μαθητές της Γ′ τάξης του Δημοτικού Σχολείου Δρεπάνου Κοζάνης παρουσιάζουν το αναμνηστικό δίπλωμα που τους έστειλε η UNICEF για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα «ΣΧΟΛΕΙΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ».

Φωτ/φία: Δημοτικό Σχολείο Δρεπάνου Κοζάνης, UNICEF

Η ActionAid (Άκσιον Έιντ) είναι μια διεθνής εθελοντική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1972 με σκοπό να στηρίξει φτωχές οικογένειες σε πάνω από 40 χώρες του κόσμου. Από το 1998 η οργάνωση δραστηριοποιείται και στη χώρα μας.

Το σχολείο μας «υιοθετεί» ένα παιδί

Το σχολείο μας, θέλοντας να βοηθήσει στην προσπάθεια της ActionAid για ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά όλου του κόσμου, αποφάσισε να γίνει ανάδοχος ενός αγοριού, του μικρού Γιακόλα, από το χωριό Γιαμπέλο της Αιθιοπίας. Τα περισσότερα παιδιά της περιοχής δεν πηγαίνουν σχολείο, επειδή αυτό βρίσκεται μακριά και γιατί εργάζονται στα χωράφια για να βοηθήσουν την οικογένειά τους. Η περιοχή έχει πρόβλημα νερού και δεν υπάρχει ιατρική περίθαλψη για τους κατοίκους.

Ως ανάδοχοι του παιδιού θα έχουμε επικοινωνία μαζί του (με επιστολές, κάρτες ή ζωγραφιές) και θα ενημερωνόμαστε για τα προγράμματα που εφαρμόζονται στην περιοχή, ώστε να βελτιωθεί η ζωή των κατοίκων. Υποχρέωσή μας είναι να προσφέρουμε ένα ποσό κάθε μήνα που θα συγκεντρώνεται από τις δραστηριότητες του σχολείου (κυλικείο, πώληση εφημερίδων) και από τις εθελοντικές εισφορές των μαθητών.

Κείμενο και φωτογραφία από την εφημ. Μαθητικός Λόγος
του Δημ. Σχολείου Ριζού Πέλλας (αρ. φύλλου 52, Απρίλιος 2002)

Βοήθεια χωρίς σύνορα

1 Για ποιες άλλες εθελοντικές οργανώσεις που βοηθούν όσους έχουν ανάγκη στην Ελλάδα και στο εξωτερικό έχεις ακούσει;

- Τι γνωρίζεις για το έργο αυτών των οργανώσεων;
- Με ποιους τρόπους θα μπορούσες εσύ σε συνεργασία με την οικογένειά σου και το σχολείο σου να βοηθήσεις ανθρώπους που έχουν ανάγκη;

Παίζω με τις λέξεις

2 Πώς λέγεται αυτός που δεν έχει …

πατρίδα:	πρόσφυγας	υγεία:	....
σπίτι:	....	εργασία:	....

3 Γράψε με σύντομο τρόπο:

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών	**Ο.Η.Ε.**
Γιατροί Χωρίς Σύνορα	....
Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός	....
Ευρωπαϊκή Ένωση	....
Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας	....

Πολλές φορές όταν μιλάμε ή γράφουμε για οργανώσεις, υπηρεσίες ή οργανισμούς, χρησιμοποιούμε για συντομία μόνο τα αρχικά τους γράμματα. Μετά τα αρχικά γράμματα βάζουμε τελεία.

Γράφω σωστά

4 Αντίγραψε τα λόγια του Σωκράτη στην αρχή του κειμένου.

....

....

....

....

....

5 Συμπλήρωσε τη μαρτυρία της Νάντιας με τις λέξεις της παρένθεσης στη σωστή θέση και στον κατάλληλο τύπο.
(πρόσφυγας, εθελοντικός, νύχτα, ευτυχισμένος, πόλεμος, δουλειά, κινδυνεύω)

«Είμαι .... από τη Γεωργία. Φύγαμε με τη μητέρα μου .... από το χωριό γιατί η ζωή μας .... Μένουμε μαζί με άλλους .... σε ένα παλιό σπίτι. Η μητέρα μου δεν βρίσκει πουθενά .... Ευτυχώς μας βοηθούν οι .... οργανώσεις. Θέλω να τελειώσει ο .... και να γυρίσουμε όλοι στα σπίτια μας. Θέλω να είμαι .... σαν και πρώτα».

Φωτ/φία: Refugees International

Η πτήση των γερανών

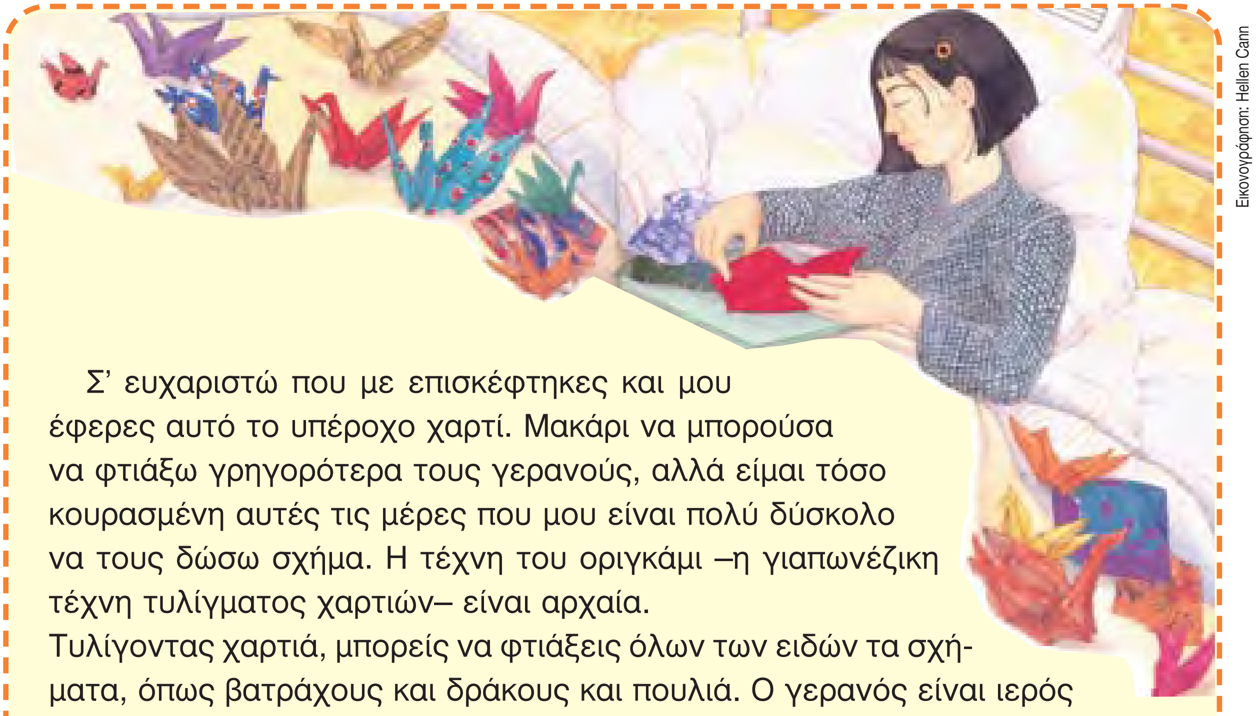

Σ’ ευχαριστώ που με επισκέφτηκες και μου έφερες αυτό το υπέροχο χαρτί. Μακάρι να μπορούσα να φτιάξω γρηγορότερα τους γερανούς, αλλά είμαι τόσο κουρασμένη αυτές τις μέρες που μου είναι πολύ δύσκολο να τους δώσω σχήμα. Η τέχνη του οριγκάμι –η γιαπωνέζικη τέχνη τυλίγματος χαρτιών– είναι αρχαία.
Τυλίγοντας χαρτιά, μπορείς να φτιάξεις όλων των ειδών τα σχήματα, όπως βατράχους και δράκους και πουλιά. Ο γερανός είναι ιερός στην πατρίδα μου και μεταφέρει τις επιθυμίες μας στο ουράνιο βασίλειο.

Τώρα φτιάχνω τη δεύτερη σειρά από χίλιους γερανούς και εύχομαι να πραγματοποιηθεί η επιθυμία μου. Υπάρχει μια παράδοση στην Ιαπωνία: αν ένας άρρωστος τυλίξει χίλιους γερανούς κι ευχηθεί να γίνει καλά, τότε θα πραγματοποιηθεί η ευχή του. Η μητέρα μου έκανε μια ευχή για μένα και για την άλλη κοπέλα, την Κίγιο, όταν μας έβαλαν μαζί σ’ αυτόν το θάλαμο του νοσοκομείου. Ύστερα κάποια κορίτσια από το γυμνάσιο έστειλαν αμέτρητους γερανούς σε όσους από εμάς πάσχουμε από ασθένειες που προέρχονται από την ατομική βόμβα. Εγώ έλαβα μία σειρά, όχι όμως και η Κίγιο. Έτσι, αποφασίσαμε να φτιάξουμε χίλιους γερανούς μαζί μήπως πραγματοποιηθεί η επιθυμία μας και γίνουμε καλά κι οι δυο μας. Η ευχή της Κίγιο πραγματοποιείται, η δική μου όμως όχι – κι έτσι προσπαθώ ξανά. Έχω αντέξει περισσότερο απ’ ό,τι θα περίμενε κανείς. Ίσως λοιπόν αυτή τη φορά...

Έχω φτιάξει πάνω από εξακόσιους μέχρι τώρα και για λίγο έγινα καλύτερα. Αλλά τώρα, δεν ξέρω...

Σαντάκο Σασάκι,
Χιροσίμα

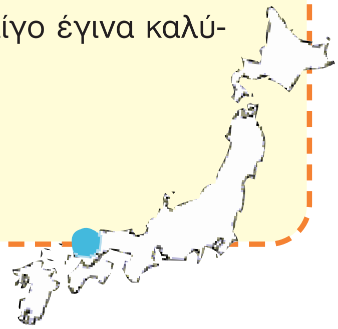

Στις 5 Οκτωβρίου 1955, η δωδεκάχρονη Σαντάκο έπεσε για ύπνο και δεν ξύπνησε ποτέ ξανά. Είχε ολοκληρώσει 644 γερανούς. Οι συμμαθητές της δούλεψαν όλοι μαζί για να φτιάξουν 356 γερανούς ακόμα, έτσι ώστε η φίλη τους να μπορέσει να θαφτεί με χίλιους γερανούς τριγύρω της.

Νέοι άνθρωποι απ' όλη την Ιαπωνία μάζεψαν αρκετά χρήματα για να φτιάξουν ένα άγαλμα της Σαντάκο. Τα αποκαλυπτήρια έγιναν το 1958 στο Πάρκο της Ειρήνης, στη Χιροσίμα. Το άγαλμα δείχνει ένα κορίτσι που στέκεται πάνω σε μια γρανιτένια βάση που έχει το σχήμα ενός βουνού του παραδείσου. Τα χέρια της είναι ανασηκωμένα ψηλά κρατώντας έναν τεράστιο χρυσό γερανό. Για να διαδώσουν την επιθυμία της Σαντάκο για παγκόσμια ειρήνη, παιδιά από όλο τον κόσμο στέλνουν κάθε χρόνο χιλιάδες χάρτινους γερανούς, που τοποθετούνται στη βάση του αγάλματος.

Χαραγμένη εκεί είναι η επιθυμία που μοιράζονται όλα αυτά τα παιδιά:

«Αυτή είναι η φωνή μας,
αυτή είναι η προσευχή μας,
ειρήνη στον κόσμο».

Διασκευασμένο απόσπασμα και εικόνα
από το βιβλίο της Ρεμπέκα Χέιζελ *Ηρωικά παιδιά*,
μτφρ. Τζένη Κουσουνέλου, εκδ. Φυτράκη

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Ποιο είναι το πρόβλημα που αντιμετώπιζε η μικρή Σαντάκο;

2 Ποια παράδοση υπάρχει στην Ιαπωνία για τους γερανούς;

3 Με ποιον τρόπο οι συμμαθητές της Σαντάκο βοήθησαν να πραγματοποιηθεί η επιθυμία της;

4 Πώς νιώθεις για την ιστορία που διάβασες; Γιατί;

Ένα παιδί θυμάται πώς αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το χωριό του, στις 20 Ιουλίου 1974, την ημέρα της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο.

Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι

Σιγά σιγά το χωριό άδειασε. Παντού έβλεπες φορτωμένα αυτοκίνητα, λεωφορεία, ακόμη και μοτοσικλέτες. Οι χωριανοί έφευγαν με ό,τι μέσο μπορούσαν να βρουν. [...]

Πριν κλειδώσει η μητέρα, έτρεξα να ρίξω μια ματιά στο σπίτι. [...] Πήγα στο μπαλκόνι και κοίταξα κάτω τον κάμπο της Κερύνειας. Αυτό όμως που είδα εκείνη την τελευταία μέρα στο χωριό μου δεν ήταν ο κάμπος που ήξερα, που η ημεράδα του μας ομόρφαινε τη ζωή, την πλούτιζε και τη μεγάλωνε. Όχι, αυτό που έβλεπα ήταν ένα απειλητικό τοπίο, όλο μαύρους καπνούς και φοβέρα. [...]

Διπλοσφράγισα την πόρτα του μπαλκονιού και βγήκα στην αυλή μας. Η γιαγιά είχε φροντίσει να ποτίσει τα δέντρα και τα λουλούδια πρωί πρωί, και το χώμα μύριζε δυνατά... Το γιασεμί άσπριζε πάνω από το φράχτη μας φορτωμένο ανθάκια. Η μάνα μου δεν το 'χε καλό να κόβουμε τα λουλούδια, εκείνη τη μέρα, όμως, θυμάμαι πως χωρίς δισταγμό άπλωσα το χέρι μου κι έκοψα κάμποσους κλώνους γιασεμί.

– Αχ! τι ωραία μυρίζουν, είπε η γιαγιά Αθηνά και έχωσε κάμποσα ανθάκια στον κόρφο της.

Ύστερα έκανε το σταυρό της και μπήκε στο λεωφορείο, που ήταν γεμάτο χωριανούς, λογής λογής μπόγους και δέματα.

Μαρία Αβρααμίδου, *Οι ωραίες Κυριακές*, εκδ. Πατάκη

Το όνειρο ξαναγεννιέται...

Είκοσι εννιά χρόνια μετά την εισβολή που χώρισε την Κύπρο στα δύο, οι πρόσφυγες περνάνε τα οδοφράγματα και επισκέπτονται για λίγες ώρες τα μέρη όπου γεννήθηκαν και μεγάλωσαν.

Φωτ/φία: εφημ. Ο Φιλελεύθερος

5 Τι είδε η συγγραφέας να αλλάζει γύρω της την ημέρα του πολέμου;

6 Γιατί, πριν φύγουν από το χωριό, πήραν μαζί τους κλώνους γιασεμιού;

7 Συζήτησε στην τάξη τι σημαίνει το μήνυμα που έχει γράψει το παιδί στην άμμο.

8 Συζήτησε στην τάξη για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά εξαιτίας των πολέμων στον κόσμο.

Παρατηρώ και μαθαίνω

Φτιάχνω τη **δεύτερη** σειρά από **χίλιους** γερανούς.

Τα παραπάνω επίθετα φανερώνουν αριθμούς και λέγονται **αριθμητικά.**
Όταν δείχνουν ένα **πλήθος** (π.χ. ένα, δύο, τρία, ...) λέγονται **απόλυτα αριθμητικά**, ενώ όταν δείχνουν τη **θέση** (π.χ. πρώτος, δεύτερος, τρίτος, ...) λέγονται **τακτικά αριθμητικά**.

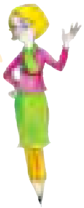

Σύμβολα της ειρήνης

9 Γράψε με λέξεις αυτό που δείχνουν οι εικόνες:

Το .... θεωρείται το χρώμα της ειρήνης και της αγνότητας.

Από τα αρχαία χρόνια το .... συνδέθηκε με την ειρήνη.

Το .... αποτελεί από πολύ παλιά σύμβολο ειρήνης και αθωότητας.

Το σύμβολο κατά των πυρηνικών όπλων καθιερώθηκε και ως σύμβολο της παγκόσμιας ειρήνης.

Γράφω σωστά

10 Γράψε το μήνυμα των παιδιών που είναι γραμμένο στη βάση του αγάλματος της Σαντάκο.

....

....

....

Ένα παιδί γράφει στο Θεό

Μ' ένα ξύλινο σπαθάκι και δυο ψεύτικα μουστάκια
παίρνω φόρα και στη μάχη τους στρατιώτες μου οδηγώ.
Τους στρατιώτες... μια ντουζίνα μολυβένια στρατιωτάκια.
Κι έτσι τώρα παριστάνω το μεγάλο στρατηγό!

Άναψε μεγάλη μάχη! Με το ξύλινο σπαθάκι
πάνω κάτω στην αυλή μας. Τι κακό, τι ταραχή!
Όμως, την επίθεσή μου τη διακόπτω για λιγάκι,
γιατί μέσα μου είναι κάτι... κατιτί σαν προσευχή.

Όλοι οι στρατηγοί του κόσμου, δώσε, Θεέ μου, να 'χουν τώρα
τα μουστάκια τους σκιτσάρει μ' ένα καρβουνάκι, και
το σπαθί τους που τραβάνε στη μεγάλη τους τη φόρα,
δώσε, Θεέ μου, να 'ναι μόνο από αθώο κοντραπλακέ.

Δώσε ακόμη να μην έχουν στο μυαλό τους άλλη έγνοια,
τα κουμπιά τους να γυαλίζουν της μεγάλης τους στολής
και να οδηγούν στη μάχη στρατιωτάκια μολυβένια
μέσ' από τ' άσπρα και τα μαύρα τα πλακάκια της αυλής.

Αντώνης Σαμαράκης, «Ένα παιδί γράφει στο Θεό»,
από το βιβλίο *Έχω δικαίωμα: ένα ποίημα και δέκα ιστορίες για παιδιά*, UNICEF

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Τι παιχνίδι παίζει το παιδί του ποιήματος;

- Σε ποιες στροφές περιγράφεται το παιχνίδι;

....

2 Τι ζητάει το παιδί από το Θεό;

- Σε ποιες στροφές εκφράζει αυτές τις επιθυμίες;

....

3 Στο ποίημα υπάρχουν λέξεις και φράσεις που αναφέρονται σε μάχες, στρατηγούς και στρατιωτάκια. Πρόκειται για αληθινές μάχες, αληθινούς στρατηγούς και στρατιώτες; Υπογράμμισε τις λέξεις και τις φράσεις που υποστηρίζουν την απάντησή σου.

4 Σε ποιους θα μπορούσε να στείλει ένα γράμμα το παιδί για να πραγματοποιηθούν αυτά που ζητάει;

....

....

5 Βρείτε πληροφορίες από το διαδίκτυο ή από βιβλία για το λογοτέχνη Αντώνη Σαμαράκη και παρουσιάστε τες στην τάξη.

Φωτ/φία: UNICEF

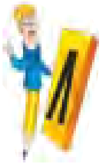

Παίζω με τις λέξεις

6 Διάγραψε το ουσιαστικό που δεν ταιριάζει.

Πολεμικό: πλοίο, παιχνίδι, ταξίδι, ναυτικό
Πολεμική: αεροπορία, τηλεόραση, βιομηχανία, τέχνη

7 Ανάλυσε τις σύνθετες λέξεις της παρένθεσης για να καταλάβεις τη σημασία τους. Στη συνέχεια γράψ' τες εκεί που ταιριάζουν.
(φιλειρηνικός, φιλοπόλεμος, ειρηνόφιλος, πολεμοχαρής)

- Πώς λέγεται…

  αυτός που αγαπά την ειρήνη: ....

  αυτός που αγαπά τον πόλεμο: ....

Λεξιλόγιο

Του κόσμου τα προβλήματα

φτώχεια, πείνα, πόλεμος, έλλειψη καθαρού νερού, σεισμοί, ασθένειες, ...

....

....

....

- Ποια είναι κατά τη γνώμη σου τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στον κόσμο σήμερα; Γράψε τέσσερα από αυτά.

....

....

....

....

Τι μπορώ να κάνω

βοηθάω, αγοράζω, υιοθετώ, οργανώνω, συμμετέχω, ενισχύω,

....

....

- Με ποιους τρόπους μπορείς να βοηθήσεις κι εσύ στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων;

....

....

....

....

- Για μια ευτυχισμένη ζωή χρειαζόμαστε:

....

....

Οι ευχές μου για έναν καλύτερο κόσμο

Θα ήθελα ....

Μακάρι ....

Εύχομαι ....

Γιορτή και ξενοιασιά

1 Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

2 Ο Μάης με τα στεφάνια

3 Το καλοκαίρι

Γιορτάζουμε την αγάπη. Την αγάπη του Χριστού, την αγάπη της μάνας. Στολίζουμε το σπίτι μας με μαγιάτικα στεφάνια και ετοιμαζόμαστε για τις καλοκαιρινές μας διακοπές.

Φωτ/φία: Χ. Καζόλης, Άνοιξη στη Λήμνο, από το βιβλίο Λήμνος: Εικόνες και φύση

Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Ένα κόκκινο αυγό τσούγκρισε μ' ένα άλλο.

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Ένα κερί φώτισε με τη φλόγα του τη νύχτα, έσκυψε κι άναψε ένα άλλο κερί.

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Η μαγειρίτσα, μοσκομύριστη, φίλησε την κατσαρόλα.

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Το γιορτινό τραπεζομάντιλο ζεστά αγκάλιασε το ξύλινο τραπέζι.

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Η νύχτα άναψε όλα τ' αστέρια της να φωτιστεί η πλάση.

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Ο άνεμος ξεσήκωσε όλες τις μυρωδιές από τα λουλούδια και τις ντύθηκε.

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Τα πουλιά απόψε ξαγρυπνήσανε. Ψιθύρισαν στο δέντρο που ήταν το σπίτι τους:

– Χριστός Ανέστη!

Μια πεταλούδα, που 'χει ξεχαστεί στην αγκαλιά του απριλιάτικου τριαντάφυλλου, του είπε τρυφερά:

– Χριστός Ανέστη!

Εχθροί και φίλοι αγκαλιάστηκαν:

– Χριστός Ανέστη!

Και τα παιδιά, που 'ναι λουλούδια και πουλιά μαζί, φίλησαν τον πατέρα, τη μανούλα:

– Χριστός Ανέστη!

– Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη,
Ο αγέρας παίζει φλογέρα, εκδ. Πατάκη

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, Ανάσταση, από το βιβλίο της Μ. Λαμπράκη-Πλάκα *El Greco, ο Έλληνας*, εκδ. Καστανιώτη

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Υπογράμμισε στο κείμενο μια εικόνα που σου αρέσει πολύ.

2 Ποιες φράσεις επαναλαμβάνονται στο κείμενο; Γιατί;

3 Ποιο μήνυμα τονίζει το κείμενο;

4 Συμπλήρωσε κι εσύ τις παρακάτω φράσεις με δικές σου πασχαλινές εικόνες.

....

....

– Πάσχα Κυρίου Πάσχα!

....

....

– Χριστός Ανέστη!

....

....

– Αληθώς Ανέστη!

5 Ποια είναι τα έθιμα που περιγράφονται στο κείμενο;

....

....

....

6 Ποια άλλα έθιμα σχετικά με το Πάσχα γνωρίζεις;

....

....

....

....

....

....

Ο Μάης με τα στεφάνια

Φέτος τον είδα να έρχεται μ' ένα μόνιππο* στολισμένο με τριαντάφυλλα. Αυτός πατούσε σε μια πολύχρωμη κουρελού από μαργαρίτες, βιολέτες και κρινάκια του αγρού. Ήταν κεφάτος και τραγουδούσε:

Μοσχοβολά η αγράμπελη, το πρίνο σπαρταρίζει
κρυμμένο μέσα στα κλαδιά το λέει γλυκά τ' αηδόνι.

Στο καπέλο του ανέμιζαν παπαρούνες και από τη ζώνη του κρέμονταν κατακόκκινα κεράσια.

– Γεια σου, Κερασάρη! του φώναξε ένας περαστικός.

Κι ένας Κύπριος του είπε:

– Γεια σου, Μάη μου Πεντεφά μου!

Ο Μάης Πεντεφάς; Τι όνομα ήταν αυτό; Πρώτη φορά το άκουγα. Κι όμως… επειδή έχουν μεγάλη διάρκεια οι μέρες του, οι Κύπριοι πεινάνε και ξαναπεινάνε και τρώνε πέντε φορές τη μέρα (πέντε-φας).

Το μόνιππο ήταν γεμάτο στεφάνια, να φάνε κι οι κότες! Αφού τα έχει μπόλικα τα λουλούδια ο Καλομηνάς, ο Μάης απ' όπου περάσει κρεμάει κι ένα. Πρωτομαγιά, κρέμασε στεφάνια στις πόρτες και τα μπαλκόνια των σπιτιών. Μοίρασε στεφάνια στους «εργαζόμενους», έτσι το είπε, γιατί η Πρωτομαγιά είναι η γιορτή της δουλειάς. Μοίρασε κι ένα σωρό λουλουδένια στεφανάκια στη γιορτή της μητέρας κι έστειλε άλλα τόσα στις Έλενες και τους Κωστήδες στη γιορτή τους. Λουλούδια να δουν τα μάτια σου!

Αγγελική Βαρελά, «Ο Μάης με τα στεφάνια, ο αστεφάνωτος», περ. *Το ρόδι*

Φωτ/φία: Χ. Καζόλης, Άνοιξη στη Λήμνο (λεπτομέρεια)

---

* **μόνιππος**: άμαξα με ένα άλογο

Εργατική Πρωτομαγιά

Από την εφημερίδα *Μήνυμα για όλους*, 144 & 163 Δημοτικών Σχολείων Αθηνών

Εκτός από γιορτή της φύσης, η Πρωτομαγιά είναι και γιορτή των εργαζομένων. Την 1η Μαΐου του 1886, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, οι εργάτες κατέβηκαν σε γενική απεργία ζητώντας να δουλεύουν οκτώ ώρες την ημέρα κι όχι από το πρωί ως το βράδυ. Στις αγωνιστικές κινητοποιήσεις του Σικάγο πολλά άτομα έχασαν τη ζωή τους. Σε ανάμνηση της ιστορικής αυτής απεργίας, η 1η Μαΐου είναι αργία παγκοσμίως και κάθε τέτοια μέρα οι εργαζόμενοι διαδηλώνουν για καλύτερες συνθήκες δουλειάς, μεγαλύτερους μισθούς και λιγότερες ώρες εργασίας.

Ξεκλειδώνω το κείμενο

1 Ποιες είναι οι γιορτές που αναφέρονται στο πρώτο κείμενο που διάβασες;

....

....

2 Με ποια επίθετα χαρακτηρίζεται ο Μάνης;

....

3 Τι σημαίνει η φράση: «η Πρωτομαγιά είναι η γιορτή της δουλειάς»;

4 Φτιάξτε ένα στεφάνι για την τάξη σας χρησιμοποιώντας πολύχρωμα χαρτιά.

5 Ετοίμασε μια κάρτα με ευχές για τη γιορτή της μητέρας. Μπορείς να προσφέρεις μια κάρτα και στον πατέρα σου ή σε κάποιο πρόσωπο που σε αγαπάει πολύ και σε φροντίζει.

6 Συμπλήρωσε την «ταυτότητα» της Πρωτομαγιάς:

Όνομα γιορτής: .... Ημερομηνία εορτασμού: ....

Τι γιορτάζουμε: ....

Σύμβολα της γιορτής: ....

Ευχές που λέμε: ....

Έθιμα, παραδόσεις, φαγητά: ....

....

....

Το καλοκαίρι

Ο κόσμος λάμπει
σαν ένα αστέρι,
βουνά και κάμποι,
δένδρα, νερά
γιορτάζουν πάλι,
καθώς προβάλλει
το καλοκαίρι.
Θεού χαρά!

Φωνούλες, γέλια
φέρνει τ' αγέρι
μέσ' απ' τ' αμπέλια
τα καρπερά.
Παιδιά αγγελούδια
ψέλνουν τραγούδια
στο καλοκαίρι.
Θεού χαρά!

Την ώρα τούτη
σκορπά ένα χέρι
χάδια και πλούτη
κι η γη φορά
σα μια πορφύρα.
Ζωής πλημμύρα,
το καλοκαίρι.
Θεού χαρά!

Η φύση πέρα,
ω νέοι και γέροι,
σα μια μητέρα
μας καρτερά.
Η φύση όλη
σαν περιβόλι
το καλοκαίρι.
Θεού χαρά!

Κωστής Παλαμάς, «Το καλοκαίρι»,
από το βιβλίο
του Θ. Α. Γιαννόπουλου
Νεότερη Σχολική Ανθολογία,
εκδ. Χ. Τεγόπουλου – Ν. Νίκα

Φωτ/φία: από φυλλάδιο Δήμου Νάξου

Μύρισε καλοκαίρι και το σπίτι πια δε μας χωράει. Καιρός για παιχνίδι στην αυλή, στην πλατεία, στην παιδική χαρά, στο πάρκο, στην παραλία.

Το κυνήγι του θησαυρού

Χωριστείτε σε δυο ομάδες και φτιάξτε έναν κατάλογο με μερικά αντικείμενα που πρέπει να βρείτε στην παραλία, στο πάρκο ή στην πλατεία. Συμφωνήστε για πόση ώρα θα διαρκέσει το ψάξιμο. Όποια ομάδα βρει πρώτη όλα τα αντικείμενα ή συγκεντρώσει τους περισσότερους «θησαυρούς» κερδίζει.

1 Συμπληρώσε τον κατάλογο με τα αντικείμενα που θα μπορούσαν οι φίλοι σου να βρουν σε μια ακρογιαλιά.

2 Ποια παιχνίδια σου αρέσουν; Γράψε στο τετράδιο ένα ομαδικό παιχνίδι για τα παιδιά της τάξης σου. Συγκεντρώστε τις προτάσεις σας και φτιάξτε ένα βιβλιαράκι για τις διακοπές σας.

Ήλιος καλοκαιρινός

3 Τι προφυλάξεις πρέπει να παίρνεις όταν παίζεις για ώρα κάτω από τον ήλιο;

....

....

....

4 Συζητήστε στην τάξη τα μέτρα προστασίας από τον ήλιο που προτείνει ο καθένας σας και φτιάξτε μια αφίσα για να ενημερώσετε και τα άλλα παιδιά του σχολείου.

Η γραμματική μου

Σημεία στίξης

(!) **Θαυμαστικό:** το σημειώνουμε ύστερα από επιφωνήματα και από φράσεις που εκφράζουν συναισθήματα όπως: θαυμασμό, χαρά, λύπη κτλ.

(« ») **Εισαγωγικά:** μέσα σ’ αυτά γράφουμε τα λόγια κάποιου όπως ακριβώς τα λέει.

(:) **Διπλή τελεία:** τη σημειώνουμε μπροστά από τα λόγια κάποιου, τα οποία έχουμε βάλει σε εισαγωγικά.

Ευθύς λόγος

«Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου;» ρώτησε ο γέροντας.
(Τα λόγια του γέροντα όπως ακριβώς τα είπε ο ίδιος.)

Πλάγιος λόγος

Ο γέροντας ρώτησε το βασιλιά αν κουράζεται.
(Τα λόγια του γέροντα όπως τα μετέφερε ο υπηρέτης στους άλλους.)

Ορθογραφικοί κανόνες στα ουσιαστικά

- Τα θηλυκά ουσιαστικά τα οποία τελειώνουν σε **-ισσα** γράφονται με δύο **σ**. Π.χ. η μαγείρ**ισσα**, η μέλ**ισσα**, …
- Τα ουδέτερα ουσιαστικά τα οποία τελειώνουν σε **-είο** τονίζονται στην προτελευταία συλλαβή και δηλώνουν τόπο, γράφονται με **ει**. Π.χ. βιβλιοπωλ**είο**, φαρμακ**είο**…

Κύρια εθνικά ονόματα

Τα **κύρια ονόματα** που φανερώνουν τόπο ή καταγωγή και ονομάζονται **εθνικά** αρχίζουν με **κεφαλαίο** γράμμα. Τα επίθετα που βγαίνουν από εθνικά ονόματα όμως αρχίζουν με μικρό γράμμα.
Π.χ. **Ε**λλάδα, **Έ**λληνας, **Ε**λληνίδα, **ε**λληνικός

Επιφωνήματα

- Είναι άκλιτες λέξεις τις οποίες χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε κάποια συναισθήματα. Π.χ. Μπράβο! Μακάρι! Αλίμονο! Μπα! Αχ! Άιντε! …
- Ύστερα από τα επιφωνήματα βάζουμε θαυμαστικό.

Αριθμητικά επίθετα

• Γράψε τους αριθμούς με λέξεις, όπως στα παραδείγματα:

1 = ένας, μία, ένα	10 = ...	19 = ...
1ος,-η,-ο = πρώτος -η -ο	10ος = ...	19ος = ...
2 = δύο	11 = ...	20 = ...
2ος = δεύτερος	11ος = ενδέκατος	20ός = εικοστός
3 = τρία	12 = δώδεκα	21 = είκοσι ένα
3ος = τρίτος	12ος = ...	21ος = ... πρώτος
4 = τέσσερις, τέσσερα	13 = δεκατρία	30 = ...
4ος = ...	13ος = δέκατος τρίτος	30ός = τριακοστός
5 = ...	14 = ...	40 = ...
5ος = ...	14ος = ...	40ός = τεσσαρακοστός
6 = ...	15 = ...	50 = πενήντα
6ος = ...	15ος = ...	50ός = πεντηκοστός
7 = ...	16 = ...	100 = ...
7ος = ...	16ος = ...	100ός = εκατοστός
8 = ...	17 = ...	300 = ...
8ος = όγδοος	17ος = ...	300ός = τριακοστός
9 = εννέα	18 = ...	1000 = χίλια
9ος = ένατος	18ος = ...	1000ός = ...

Πρόσεξε!

Τα αριθμητικά **δεκατρία, δεκατέσσερα, δεκαπέντε, δεκαέξι, δεκαεφτά, δεκαοχτώ** και **δεκαεννέα** λέγονται και γράφονται με μια λέξη.

Το **εννέα** και το **εννιακόσια** γράφονται με δύο **ν** αλλά το **ένατος** και το **ενενήντα** γράφονται με ένα **ν**.

Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ

Ενικός αριθμός

Ον.	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γεν.	–	της πολλής	–
Αιτιατ.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητ.	–	–	–

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γεν.	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτιατ.	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητ.	(πολλοί)	(πολλές)	(πολλά)

Το επίθετο **ο πολύς**, **η πολλή**, **το πολύ** γράφεται με ένα **λ** και **υ** στον ενικό αριθμό του αρσενικού και ουδέτερου γένους.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.